

İSTANBUL
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

DİNLE, BAK GENÇLER NE DİYÖR?

“Eski Eserleri Niçin Okumalıyız?”

*Dilimizin
Zenginlikleri*

**DİNLE,
BAK GENÇLER
NE DİYÖR?**

"Eski Eserleri Niçin Okumalıyız?"

Dilimizin Zenginlikleri Projesi
İl Geneli Deneme Yarışması'ndan Seçme Metinler

Editör
Dr. Emre KUNDAKÇI

EDİTÖRÜN SUNUŞU

Dilimizin Zenginlikleri Projesi kapsamında öncelikle, öğrencilerimize dünyamızın ve düşüncemizin kelimelerle şekillendiğini fark ettirmek istiyoruz. Yürüttüğümüz etkinliklerle onları yeni kelimeler öğrenmeye teşvik ederek onların kelime hazinelerini ve kavram bilgilerini genişletmeyi amaçlıyoruz. Böylelikle öğrencilerimiz Orhun Âbideleri'nden günümüze, Türkçenin tüm zenginliğine ulaşmakta zorlanmayacaktır. Yusuf Has Hacib'in, Yunus Emre'nin, Fuzulî'nin, Karacaoğlan'ın, Şeyh Gâlib'in, Mehmed Âkif'in, Halid Ziya'nın, Tanpınar'ın ve daha birçok yazar, şair ve mütefekkimizin eserlerini anlayabilecek, onların bıraktığı mirastan pay alabilecektir.

Projemiz kapsamında gerçekleştirdiğimiz İl Geneli Liseler Arası Deneme Yarışması'nın konusunu da öğrencilerimizi Türk yazınının cevherlerini keşfe teşvik amacıyla "Eski Eserleri Niçin Okumalıyız?" olarak belirledik. Yarışma sürecinde, şehrimizin tüm ilçelerinden yüzlerce doyurucu metinle karşılaşmanın mutluluğunu yaşadık. Hepsi birbirinden değerli ve dolu dolu olan bu metinler karşısında projemize ve gençlerimize olan inancımız tazelandı.

Yarışmamızda kaybeden olmasa da yarışma doğası gereği dereceye giren öğrencilerimizden birinciliğe, Kabataş Erkek Lisesinden Kartal Bora Önat layık görüldü. Konu olarak halk edebiyatını seçen Önat, yarışmaya gönderilen eserler arasında konu seçimi bakımından biricikti. Deneme türünün sınırlarına ve üslubuna riayet edilen metin; içten ve doğal seslenişi, argümanlarını etkili sunuşu ve örneklendirişle diğer metinlerden sıyrılarak birinciliği elde etti. Yarışmada ikinciliğe, Prof. Dr. Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesinden Esmâ Naz Çakır layık görüldü. Çakır'ın realizm ve toplumcu gerçekçilik arasın-

da var olan ilişkiyi özgün ve edebî eleştiri sınırları içerisinde kurması onun metninin değerli yönlerinden bir tanesiydi. Düşünce tarihine yaslanan fikirlerini edebî üretimlerle başarılı biçimde buluşturan metin, genç kaygıların sezildiği bir tondan ancak güçlü bir biçimde sesleniyordu. Yarışmada üçüncülüğe, Şehit Muhammed Fazlı Demir Anadolu İmam Hatip Lisesinden Hayrunnisa Demir layık görüldü. Okuma eylemini bir keşif ve keyif olarak konumlandıran Demir, okuru bir zaman yolcusu olarak tanımlıyordu. Kendini ve kimliğini inşa etme çağındaki bir yazarın kaleminden dökülen metin hem yazarın akranlarına hem de yetişkinlere yönelik haklı mesajlarla bir uyarı, bir çağrı niteliği taşıyordu.

İlçelerinde birinci olan metinlerin arasından seçtiğimiz yirmi metinden oluşan bu seçkinin ilk üç metni, yarışmada dereceye giren eserlere tahsis edilmiştir. Kalan metinler ise öğrencinin okuduğu sınıfa göre tasnif edildi. Okuyanın okuma iştahını açan bu metinlerin tamamının derece almaya layık olduğunu düşünüyorum. İlk okuyuşumda beni çarpan, her okuyuşumda başka güzellikleri keşfettiğim bu metinler bana dilimizin geleceği ve gençliğimiz adına umut aşıladı.

Sunuşumun nihayetinde, bu önemli projeyi hayata geçiren başta Millî Eğitim Bakanlığımıza, proje için emek veren herkese desteğini daima hissettiğimiz İl Müdürümüz Sayın Murat Mücahit Yentür'e teşekkür ediyorum. Son olarak ama en derin hislerle, başta bu seçkinin yazarları olmak üzere, yarışma sürecinde bizimle yazılarını paylaşan, bize onların metinlerini okuma şansı veren tüm öğrencilerimize teşekkür ederim.

Dr. Emre KUNDAKÇI

İÇİNDEKİLER

6 YOLUMUZU AYDINLATAN FENER

Kartal Bora ÖNAT

8 REALİZM VE TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK ÜZERİNE

Esmâ Naz ÇAKIR

11 BİR ZAMAN YOLCUSU: OKUR

Hayrunnisa DEMİR

13 ZAMANIN ÖTESİNDEKİ GÜNCE

Şeyma Nur TÜRKER

16 KİTAPLARDAN ÖĞRENEBİLECEKLERİMİZ

Meleksima MUTLU

18 OKUMA ÜZERİNE

Irmak ÇERİBAŞ

20 KİM BENİ OKUR

Irmak DEMİR

23 GEÇMİŞ ZAMANIN BUGÜNE YANKILARI

İrem DEMİR

25 ATALARIMIZIN SESİNİ DUYMAK

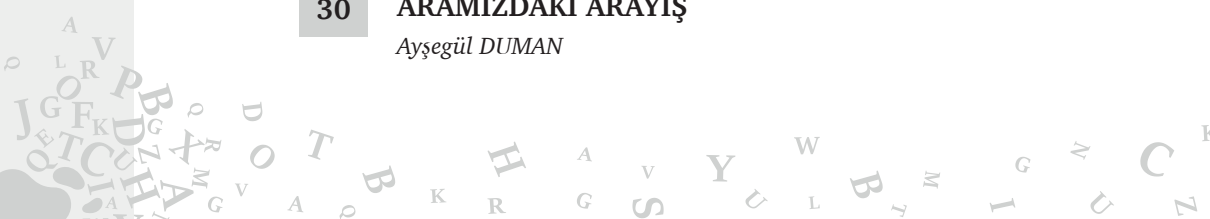
Elif Naz OKUYUCU

28 GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AKMAK

Zeynep URGAN

30 ARAMIZDAKİ ARAYIŞ

Ayşegül DUMAN

32 NEDEN CUMHURİYET DÖNEMİ TOPLUMCU GERÇEKÇİ ESERLERİ OKUMALIYIZ?

Batuhan DURMAZ

36 TÜRK EDEBİYATININ KIYMETLİ MİRASI

İpek KARACA

38 GEÇMİŞTEN GELECEĞE

Dila Melike DEMİR

41 DEĞİŞEN KÜLTÜRLER VE EDEBİYAT

Esmanur UÇAR

43 ZAMANIN RUHU

Aylin KILIÇ

45 SÖZCÜKLER BİZE KALSIN, BİZİM KALSIN

Eylem AYDIN

47 DÖNEM ESERLERİNİ ANLAMAK

Nisa Nil DEMİR

49 MÜBREM OKUR

Elif ÇALIŞKAN

52 DİLİMİZİN SINIRSIZ İMKÂNLARINA DÖNEMSEL BİR BAKIŞ

Asude KARACA

YOLUMUZU AYDINLATAN FENER

Kartal Bora ÖNAT

Kabataş Erkek Lisesi (Beşiktaş), 9. sınıf

Edebiyat, her insanın tanıştığı ilk sanat dalıdır. Daha bebekken dinlediğimiz, annemizin güzel sesi ile söylediği ninniler, farkında olmadan edebiyatla ilk karşılaşmamızdır aslında. Hayatımızın her basamağında karşımıza çıkan her duyguyu, düşünceyi anlatabileceğimiz en güzel dil aracıdır edebiyat.

Peki; bugün nasıl oluyor da edebiyattan bu kadar uzağız, doğrusu hiç anlamıyorum. Ninni ile başlayan yolculuğumuz nihayetinde bir ağıt ile sonlanmıyor mu? Doğumla ölüm arasında geçen hayatımız da edebiyatın ta kendisi. Bugün biz gençlerin edebiyatı öğrenmeye, en önemlisi de milli edebiyatımız olan halk edebiyatını öğrenmeye daha çok ihtiyacı var.

Günümüzde özellikle internet ve sosyal medyanın olumsuz etkileri sonucunda kimlik arayışına itilen ve öz kültüründen yavaş yavaş uzaklaşmaya başlayan biz gençler için doğru yolu gösteren bir rehberdir halk edebiyatı. Halk edebiyatı; sadece insanı, duygularını ve davranışlarını anlayabileceğimiz bir alan değildir. Aynı zamanda insanın tarihî yolculuğunu, kültürünü, dilini, yaşayışını, üstün zekâsını görebileceğimiz; insanı hem eğlendiren hem de bilgilendiren bir edebiyat alanıdır.

Halk hikâyeleri sadece bir eğlence aracı değil; aynı zamanda kültürümüzün, tarihimizin bir yansımasıdır. Örneğin bugün Oğuzların yaşayışlarını, kültürlerini, dillerini öğrenebileceğimiz ilk kaynak Dede Korkut Hikâyeleri'dir. Bu hikâyeler, tarihin sanatla buluştuğu noktadır. Oğuz beylerinin boylarını nasıl yönettiklerini, yazılı olmayan kurallar bütünü olan Türk töresini, boyların nasıl savaştıklarını, Türklerin coğrafya değişse bile Orta Asya'dan getirdikleri geleneklerini, yaşam tarzlarını, kıyafetlerini öğrenebilmemiz adına son derece önemlidir.

Dede Korkut Hikâyeleri, bugün toplumumuzun ilkokul sınırlarında tanışması gereken bana göre ilk yapıttır. Sadece tarihimizi değil; aynı zamanda nasıl bir aile yapısına sahip olduğumuzu gelecek nesillere göstermenin yoludur. Türk toplumunun aile yapısını, eşlerin birbirine duyduğu saygıyı, çocukların anne-baba ve kardeşlerine verdiği değeri, zorluklar karşısında ailenin kenetlenmesini ve birbirine bağlılığını, kadının aile içinden başlayarak içinde bulunduğu toplumda söz sahibi olmasını ve kendi haklarını savunabildi-

ğini gördüğümüzde bugün toplumumuzun yaşadığı birçok problemin çözümü de kolaylaşacaktır.

Halk edebiyatımız, sadece Dede Korkut'tan ibaret değildir elbette. Türküler, ninniler, masallar, destanlar, maniler ve daha birçok ürün; Türk halkının tüm yaşantısını gözler önüne serecek birer tarihî belgedir aynı zamanda. Duyduğumuzda tüylerimizin diken diken olmasına neden olan Çanakkale Türküsü, Kastamonulu gençlerin Çanakkale Savaşı'nı en yalın hâliyle betimleyen, edebiyatımıza bırakılmış eşsiz bir belge değil midir?

Çocuk ruhumuzu gerçek dünyanın dışına çıkararak hayal gücümüzü ve soyut zekâmızı geliştiren, masallar olmuştur her zaman. Doğrunun ve iyinin yanında olan masallar, ideal bir insanın yetişmesinde başrol oynamıştır. Keloğlan'ın fakir anasıyla hayata tutunuşu, onu hiç yanından ayırmaması, doğru bildiğinden asla şaşmaması, her durumda hazırcıvaplılığıyla herkesi etkilemesi ve haksızlığa boyun eğmemesi verdiği mesajı alabilenlere kazandırdığı erdemler olmuştur.

Masallarla gelişen hayal gücümüz, daha sonrasında sözü güzel söylemenin verdiği hazza evrilecek; bazen iki satırın altındaki yüzlerce sayfalık gizemi, felsefeyi görmemizi sağlayacaktır. “Her nesnenin bir bitimi var ama / Aşka hudut çizilmiyor Mihriban.” diyen Abdurrahim Karakoç gibi bir halk ozanının maddeyi sorgulaması, dolayısıyla bize de sorgulatacak, bazen de Yunus Emre'nin “Ete kemiğe büründüm / Yunus diye göründüm.” dizeleri koskoca bir tasavvuf düşüncesini bizlere aktaracak ve üzerinde düşünmemizi sağlayacaktır.

Buraya kadar anlattıklarımın edebiyatın bize sadece bilgi vermesi gerektiğini savunduğumu düşünenleriniz olmuştur. Tabii ki edebiyat bizi eğitecek ama aynı zamanda bizi eğlendirecektir de. Bunların başında şüphesiz tiyatro gelir. Bizde tiyatro; gölge oyunuyla başlayan yolculuğunu orta oyunu, meddah ve köy seyirlik oyunlarıyla devam ettirmiştir.

Daha televizyon ve radyo gibi geniş kitleleri eğlendiren araçların olmadığı dönemde insanların eğlenmesini sağlamış, toplumumuzun mizah yönünü güçlendirmiştir. Tiyatrolarımız aslında bizim fıkralarımız gibidir. Güldürmeyi amaçlar gibi görünse de güldürürken düşündürür. Günümüz güldürü anlayışında mizahın çoğunlukla basit ve bel altı espriler ile sağlandığı düşünüldüğünde geleneksel tiyatro ve fıkralarımıza sahip çıkmak ve genç nesiller ile buluşturmak, popüler kültürün yozlaştırıcı etkisini azaltmaya katkı sağlayacaktır.

İşte tüm bu durumlar göz önünde bulundurulduğunda ilk öğrenmemiz gereken edebî türler şüphesiz ki halk edebiyatı ürünleri olacaktır. Bugün ister bilgilenmek ister eğlenmek amacıyla olsun başvuracağımız ilk kaynak annelerimizin, babalarımızın, dedelerimizin hafızasına kazınmış halk edebiyatıdır. Sadece onu öğrenmek değildir sorumluluğumuz, aynı zamanda onu gelecek nesillerle de buluşturmadır. Sonuçta halk edebiyatı; toplumumuzu yozlaştırmaktan kurtaracak, toplumumuzun yolunu aydınlatacak bir fener olacaktır.

REALİZM VE TOPLUMCU GERÇEKÇİLİK ÜZERİNE

Esmâ Naz ÇAKIR

Prof. Dr. Mümtaz Turhan Sosyal Bilimler Lisesi (Bahçelievler), 9. sınıf

Realizm diğer adıyla gerçekçilik akımı gerçekliğin kurguyla, sanatla harmanlanmış hâlidir. İnsanın gerçeği değiştirerek daha anlaşılır kılma hevesi, yüzyıllar önce kurmacayla başlasa da gerçek yok sayılmadığı sürece yaşananların kurgulanmasında elbette bir sakınca yoktur.

“Bardağın dolu tarafından bakmak” olarak kullanılan deyim her ne kadar iyimserlik olarak kabul görse de bardak bomboşken dolu olduğunu hayal etmenin kişinin kendini kandırması olarak kabul görmesinin daha yerinde olduğunu düşünüyorum. Tam da bu noktada toplumcu gerçekçi yazarların eserlerinin toplumsal sorunlara odaklanmaları ve gerçekçi bir bakış açısıyla bu sorunları ele almaları ile karakterize olduğunun altını çizmek gerek. Toplumcu gerçekçilik akımına dâhil olan sanatçılar, gözlemlerini kendi özgün düşünceleri etrafında yorumlayarak sorunları ortaya koymaya çalışır. Baktıkları bardak boşsa “Bu bardak boş.” derler ya da bardak yarıya kadar doluyorsa “Bardağın boş kısmına da bakmamız gerekmez mi?” diye sorarlar. İyimserliğe kapıları kapatmadan ancak hayalperestliğe de kapılmadan gerçeği görmeye odaklanırlar.

Sabahattin Ali, Kuyucaklı Yusufu gerçeği yansıtmadan hikâye etseydi; taşrada köylülerle varlıklı ve ayrıcalıklı sınıflar arasındaki çatışmadan haberdar olabiliy miydik? Yaşar Kemal’in kelimeleriyle hayat verdiği İnce Memed dolaşmasaydı Çukurova’da; Toros Dağları’nda dağların yöreye hâkimiyetini, Anadolu’nun geri kalmışlığını, halkın cahil bırakılmışlığını bilir miydik veyahut tarlada çalışan emektar pamuk işçisinin “beyaz altın” a kavuşmak için verdiği mücadeleyi içselleştirebilir miydik? Talip Apaydın’ın Sarı Traktörü olmasa makineleşmenin Anadolu’daki etkisini -sıradan bir insana dahi- yalnız bir gerçeklikle anlatmamış olsa aklımıza takılır mıydı hiç, o insanların nasıl bir hayatla çevrelendiği? Sanmam. Bir klasik olan Hababam Sınıfını yazmasaydı Rifat Ilgaz, “Eğitim nedir?”, “Nasıl olmalıdır?” sorularına dahi cevap aranmazdı belki. Milî Edebiyat Dönemi’nin Anadolu güzellmelerinin hissettirdiği iyimserlik duygusuyla bardağın “dolu” tarafına bakar ve huzurlu hissederdik kendimizi.

Francis Bacon gerçekliği bir inciye benzetirken pırlanta ile yakutu yalana benzetir, sözünü ettiği şey işe biraz yalan karıştırmanın haz verdiği gerçeğidir. Bu mantıklı bir düşünce olsa da gerçek ve gerçekçilik insanın gözünün önündeki

kalın yalan perdenin inmesini sağlar. Sadece haz için bir toplumun durumuna, yaşadıklarına, sorunlarına göz yummak dehşet uyandırıcı bir yankı yaratıyor zihnimde. Bardak hâlihazırda boş ise dolu farz etmenin fayda sağlayacak bir tarafı yoktur. İyisiyle kötüsüyle gerçek gerçektir, soyutuyla somutuyla hakikidir, faydalısıyla zararlıısıyla sahibidir. Her şey iyi durumdayken dahi her şeyin bir o kadar da kötü olduğu bir yer vardır. Bu korkunç ve pesimistik bir düşünce olarak kabul edilecektir fakat bir yerlerde dibi gören insanlar her zaman var olacaktır ve onların varlığını unutmak, asıl kaos bu olacaktır. Realizm akımı bu gerçeği unutturmayacak kadar güçlüdür. Ayrıca o dipteki insanları, yalnız bırakmayacak kadar da merhametlidir. İnsan kendi gibisini okurken kuvvetlenir, belki daha kendisine iyi gelemezken ona yardım etmek ister. İhtimal ki aynı durumdaki kendisine yardım edemeyen, bir başkasına yardım eli uzatır. Ne de olsa “Yalnızlık paylaşılmaz.” lafı külliye yalandır.

Toplumcu gerçekçilik dönemindeki eserlerde hem umut dolu toplumsal değişimlere yönelik iyimser bir bakış açısı hem de toplumsal sorunların karmaşıklığı nedeniyle kötümser bir ton görülür. Umudun var oldukça yaşamak için bir neden de var olur. Söylemek istediğim; insan umudu biraz da hayatta kalmak için kullanır, umut beslemeyi ise umut besleyenlerden öğrenir.

İnsanlar doğuştan iyiliğe mi eğilim duyarlar yoksa insanların doğasında bencil ve rekabet tutkunu bir karakter mi vardır? Toplumcu gerçekçilik akımı, insanların iyilikten çok rekabete yatkın olduğunu sıklıkla aktardığı alt sınıf - üst sınıf ayrımı gibi sorunlarla açıkça belirtirken toplumsal sorunlara ve adaletsizliklere karşı eleştirel bir duruş sergiler. Okuyuculara, eserler aracılığıyla toplumdaki çelişkileri, eşitsizlikleri ve sınıfsal ayrımları fark etme ve anlama şansı verir. Bu şans “İnsanlar gerçekte nasıl görünür?” sorusunu aklıma getiriyor. Sahi, gerçekten insanlar nasıl görünür? Burada soru cevaplanırken insan fiziksel değil ruhsal açıdan yorumlanmalıdır. İnsanlar çirkin veya güzel görünebilirler ve tabii ki bu tasvir, edebiyatın hemen her akımıyla ve hemen her dönemiyle yapılabilir fakat gerçek diğer bir tabirle insanın iç güzelliği sadece realizm akımının benimsendiği ve belki de toplumcu gerçekçi olan bir eserle görülebilir olacaktır. Kendi yarattığı yahut hayalini kendi kurduğu “gerçeklikten” -bu distopya veya ütopya olabilir- kurtulmak isteyen -ki herkes bir kez olsun bu duruma gelir- kişi gerçekçi bir yaklaşım sergilemelidir.

Realizm ya da bizim edebiyatımızdaki yorumu olan toplumcu gerçekçilik, karakterlerin psikolojik derinliğine odaklanır. İnsanın iç dünyasındaki çatışmalarına, dile getirilmemiş düşüncelerine ve duygusal karmaşalarına değindiğinden okuyuculara insan psikolojisinin derinliklerine inme fırsatı verir. Bu akımın benimsendiği eserler okuyucuya duygudaşlık yeteneği kazandırır. Karakterlerin yaşadığı olaylar, insanlığın ortak deneyimleriyle bağlantı kurmamıza olanak tanır. Okuyucu, farklı kültürlerden gelmiş karakterler aracılığıyla ortak insanlık hikâyesini keşfeder, daima gerçek dışı olayları ele alan eserleri okuyan kişi ise zaman ilerledikçe okuduklarının getirdiği “Zaten gerçek değil.” düşüncesinin esiri olup hayattan kendisini soyutlar. Bu düşüncenin verdiği rahatlık okuyucuya kitabı ve kahramanları hissetme güzelliğini yaşatmaz oysa okuduklarıyla yas tutup okuduklarıyla eğlenmek; öfkelenmek, ağlamak, gülmek değerli şeylerdir.

Biri Fareler ve İnsanlar okumadan zenginliğin zulmü beraberinde getirdiğini fark edemez. Eline Sait Faik'i almamış diğeri toplum bireylerinin gerçek sorunlarıyla dertlenemez; İnsan Ne ile Yaşarı okumayan, insanın ne ile yaşadığını öğrenemez. Toplumcu gerçekçi yazınsal ürünleri bir kez dahi tatmamış olanın "Ben insandan ya da toplumdun anlarım." dememesi gerekir.

BİR ZAMAN YOLCUSU: OKUR

Hayrunnisa DEMİR

*Şehit Muhammet Fazlı Demir Anadolu İmam Hatip Lisesi
(Sultanbeyli), 11. sınıf*

İnsana bahşedilen hayatı nefes alıp vermeden öteye taşıyarak onu anlamlandırılan, zihin ve ruhumuzun gelişimi için gerekli olan okuma eylemi, kişinin dünya hazinesindeki en değerli cevherlerdendir. Sancılar içinde olan ruhu iyileştirmek için şüphesiz ki okumak gerekir. Ruhunu okumadan sorunu tespit etmeye çalışmak kesinlikle işleri zorlaştırır. Tespit edilemeyen sorunun bir çözümü de yoktur. Dolayısıyla insan okuma eylemini bir keşfetme arzusu içinde gerçekleştirir. Belirli dönemlerde yazılan metinleri okumak ise bu keşif sürecinde muhakkak uğranması gereken duraklardan biridir.

Çizgisel olduğunu varsaydığımız zamanda bugün noktasında bulunan insan, dün noktalarında bulunan metin yazarları ile okuma yoluyla etkileşime geçebilir ve belki de dün noktasından gelen yeni bir 'ben' keşfedebilir. Dün noktasında tanışılan metin yazarı, yazdığı metin kadar değerlidir. Bazen zihnim aslında herkesin sahip olduğunu düşündüğü şey için, kendi benliğini keşfetmek için bu kadar çabanın ne kadar garip olduğunu düşündüğünü söyler. Sonra da bu sorunun cevabını bulmak için daha çok okuması ve keşfetmesi gerektiğini ifade eder. İşte bu noktada dönem metinlerinin yazarlarına başvurulması gerektiğini düşünürüm. İnsan, okuduğu metnin yazarı sayesinde yazdığı eser kadar çok şey keşfeder. İnsanın keşfettiği tüm bu birikim bugünkü karakterinin gelişimine yardımcı olur. Kendi sınırlarını keşfetmeye çalışan kişi asıl kimliğini bulma yolunda ilerleme kaydeder. Tüm bu keşifler, insanın kendini bulma sürecinin birer sonuçlarıdır.

İnsanın dün noktasına uğramayarak elde edemeyeceği bu keşifler, insanın asıl kimliğini keşfetmesinin yanında yarın için yaptığı yatırımlar üzerinde de görmezden gelinemeyecek kadar etki sahibidir. Bugünün sınırlarında ve şartlarında sıkışmış olan insan dün keşfetmeye başladığında geleceğin şartları üzerinde de etki sahibi olabileceğini fark eder. Bu durum insanın sınırlarını aşabilmesine ve kendi potansiyelinin farkına varabilmesine yardım eder.

Bugün aklımızı kurcalayan bazı sırların cevapları dün gizli olabilir. Dün yaşayan insanın aklını kurcalayan sırların cevapları da aynı şekilde bugün içinde açığa çıkabilir. İnsan zihnini bu derece rahatsız eden sırların çözüme kavuşması için dün ile bugün arasında bir bağ bulunmalıdır. İşte bu bağı dün ve bugün noktalarında yazılan metinler sağlar. Aynı şekilde bu metinleri okumak, okuyan

kişinin bu bağdan haberdar olabilmesini, faydalanabilmesini ve zamanın farkına varabilmesini sağlar. Zamanın farkına varan insan dün ve bugün arasında yolculuk yapabilir. Kurulan bağa zaman ağı, yapılan yolculuğa ise zaman yolculuğu demek zihnimde bu durumu daha keyif verici bir hâle getiriyor.

Zamanda yolculuk yapan insan yani zaman yolcusu, muhakeme yeteneğinin fark edilir bir gelişme gösterdiğini görür. Zaman yolcusu, yaşadığı toplum ile geçmişte yaşayan toplumu inceler, farkları gözetler ve birtakım sonuçlara varır. Okumak, insanın vardığı/varacağı sonuçlar için önemli bir vasıta. Örneğin Cumhuriyet Dönemi'ne ait yazınsal metinleri okuyan zaman yolcusu dün ile bugün arasındaki 100 yıllık bağı kurar ve bu bağdan faydalanarak okuduğu yazınsal metinlerden elde ettiği birikim ile bugünden elde ettiği birikimi birleştirir. Bu birikim yaşının üstünde olacaktır. Velhasıl yaşayarak yetişemeyeceğimiz yıllara okuyarak yetişmemiz mümkündür. Okumalarımıza ilaveten bugüne dair yazınsal birikimimiz de bizden miras kalarak yarını oluşturacaktır. Daha önce de değindiğim gibi zaman yolcusunun okuduğu dönem metinleri aslında gelecek dönemlerde ortaya konacak metinler için kârlı bir yatırımdır.

Dönem metinleri toplum üzerinde de en az birey üzerinde etkili olduğu kadar etki sahibidir. Toplumun gelişiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için geçmiş dönemlerdeki toplumların gelişim sürecinin izlenmesi gerekir. Toplumların da ruhları olduğunu varsayarsak doğumlarından ölümlerine kadar geçen sürede toplum ruhunun başına gelen hadiseler; gelecek toplumların ilerleyeceği yol için iyi bir örnek, iyi bir tarihî tecrübe teşkil eder. Bu yolun rehberi ise ancak bir zaman yolcusudur.

Dönem metinlerini şu ana kadar hep bir fayda aracı olarak kabul ettik. Fakat bu metinler estetik zevki sağlamak için de okunmalıdır. İnsan ruhunun güzelliğe olan açlığını doyumak için belirli dönemlere ait metinler iyi bir tercih olabilir. Dönemimizde yazılan metinler her zaman bu estetik ihtiyacını giderebilecek kadar yeterli gelemeyebilir. Geçmişte yazılan metinler veya belirli estetik kurallara bağlı olarak yazılan metinler okuyucu için iyi ve doyurucu alternatiflere dönüşür.

Descartes, “İyi kitaplar okumak, geçmiş yüzyılların en iyi insanlarıyla sohbet etmek gibidir.” demiş. Öyleyse sizce bu yolculuğa çıkmaya değer mi?

ZAMANIN ÖTESİNDEKİ GÜNCE

Şeyma Nur TÜRKER

Burak Bora Anadolu Lisesi (Kartal), 9. sınıf

Uzun zamandır hayatın tanımını yapmaya çalışıyorum. Gerçi tarih öncesine dayanan bir süreç bu. Biz insanoğlu kendimize bahşedilen düşünme yeteneğimizle hayatı anlamlandırmaya merak salıyoruz. Kelimelerin derin kuyusuna kapatıyoruz belki de hayatın anlamını. Sözlüklere, istemeden iki kapağın arasına kapatıyoruz.

Oysa hayat *benliktir* bana göre. Ansızın kafamızda beliren bir düşünce, me-raktır. Bir kelebeğin parmağımıza konmasıyla gelen anlık bir kalp çarpıntısıdır hayat. Bir bahar sabahı okula giderken kuş civıltılarının çevremizden eksik olmayışıdır. Kişiliğimizdir hayat. Herkesin kendisine hastır. Odamızın bir köşesinde kimsenin görmemesini umduğumuz kör noktadaki güncedir. Herkes kendi hikâyesinin başkahramanı değil midir? Daha kendi ömrümüzden bir gün dahi yaşamamış bambaşka bir hayatla bizimkini bir tutmak sizce de saygısızlık olmaz mı?

Hatta bazı noktalarda hayat tutarsız gelmeye başlar. Günler günleri kovalarken sen saatleri kovalamaya ancak güç bulursun kendinde. Çevren sanki sen yanlışmış gibi sende donakalır. Bu bakışlar arasında buz tutan yalnız beden değil, bazen benliğindir de. Öyle ki sana garip lakabını takarlar. Sırf buz tutmuş bir benliğe sahip değilsin diye. Yalnızca sensindir çünkü. Başkalarına yaptığı gibi zamanın seni de dondurmaya gücü yetmemiştir.

Çoğu zaman kendi kuşağına aitlik hissi taşımazsın. Adı üstünde, bir insan “kendi” olana nasıl yabancı olabilir ki? Oluyormuş meğer. Düşünceler, insanlar, unutulmanın eşliğindeki naif duygular, hepsi yabancı oluverir. Çevrene baktığında hayatlar görmek yerine et yığınlarıyla karşı karşıya kalırsın. Benlik sanılan şeyin herkeste aynı olduğunu fark edince lakabını benimseyebilirsin. “Garip” olan evet sensindir bu noktada. Çünkü senin güncende senin zihnin, fikirlerin, duyguların vardır. Senin güncen siyah beyaz bir film şeridindeki beyazlıkları oluştururken çevrendeki hayatlar siyahlığa boğulur. Aynı tonuyla aynı boğuculuğu ile o siyahlık yalnızca seni ortaya çıkaran bir arka plandan ibaret.

Kaderin cilvesi de bu ya ait olmadığını hissettiğin bu zamana hapsolmuş durumda bulursun kendini. Kocaman bir okyanusun ortasındaki küçük kayıktaki kaptanın tek güvencesi olan kutup yıldızı misali bir yol gösterici gerekir. Bu ba-

zen saçlarına aklar düşmüş bir yolcu, bazense tozlu rafların arasından kurtulan bir cilt arasına sıkışmış sararmış sayfalarıdır. Kendi neslinde bulamadığın günceni kör noktadan çıkarıverir. Kutup yıldızının parlaklığı harflere yansımıştır adeta. Yalnız harfler değil ha bunu da iyi bilmek gerekir. Bazen bir geçide dönüşür. Zamanın akışına kapılacağıın bu geçit sana yolunu aydınlatır. Belki harfler ve sıralanışı aynıdır. Ama herkeste bambaşka tesir eder. Bu sefer çevrene baktığında herkes bir et yığını değil de birer benlikle karşılar seni. Senin film şeridindeki siyah arka planı olarak değil de kendi film şeritlerini oluşturmak için yolculuğa çıkarlar. Bu sefer artık sana garip demenin bir manası da kalmamıştır. Çünkü herkesin güncesi buz kalıbından sıyrılmış, kendi sınırlarını çizmekle meşguldür.

Zamana karşı gelen o sararmış sayfalar bizlere hayatın anlamını birer birer gösterir. Ağacı, taşı, insanları, hayatı nasıl seveceğinle ilgili bir rota oluşturur sana. Sana özeldir bu rota. Bu yolculukta yalnız sana eşlik eder. Yüzlerce yıl önce yazarın içinden çıkılmaz sandığı bir durumu kaleme almasıyla bir araya gelen bu cümleler şimdi yalnız yazara bir dert ortağı değil senin için de olur. Senden yüzlerce yıl büyük olan bir nesne dert ortağın oluverir. Hayatta yüzler, sözler, sesler gittikçe gençliğini yitirir ve kaybolur. Sonsuzluğa yelken açarlar. Ama yazı bunların ötesinde zamana meydan okur. Kendinden ödün vermeyen bir maceracı misali ilk hâlini hep saklar. Her kalpte farklı izler bırakır. Her birine farklı yollarda eşlik eder. Oysa her zaman yazılanlar aynıdır. Sonuçta kendi kendini değiştiremez. Hayatına anlam katmaya başlar. Hatta senin güncen siyah beyaz bir film şeridinin aksine renklenmeye başlar. Kendini ait hissettiğin bu sayfalar yaşlı bir çınar ağacının gölgesi misali seni gölgesinde serinletir. Sonunda hayatının mana arayışı somutlaşmaya başlar.

Daha on beş yıllık hayat serüvenimde dünya bana aidiyetin kendi güncemi oluşturan film şeridindeki beyaz lekeler olduğunu öğretti. Sen nerede göğsünün rahat ettiğini hissediyorsan orasıymış evin. Dört duvardan ibaretmiş değilmiş her şey. Nerede veya kimin karşısında rahatça içini döküp ağlayabiliyorsan asıl orasıymış evin. Bazen de hikâyesi sona erdiğinde kapağını usulca kapatıp saatlerce parmaklarını sayfaların arasında gezdirten ve ardından göğüs kafesini rahatlatan iki kapağın arasındaki sayfalardan ibaretmiş. İşte bu sayfalarda aidiyet duygusunun doruğuna ulaşırsın çoğu zaman. Yüzlerce yıllık geçmişe sahip bu kitaplar senle aynı zaman dilimini kapsamaya başlar. Sararmış sayfalar arasındaki geçişler senin hayatının kırılma noktaları oluverir. Kayıkta dümenin başında çaresiz değilsindir artık. Kutup yıldızı gibi parlayan bir dostun vardır. Bu dost senden çok daha bilgili tabiri caizse görmüş geçirmiştir. Sana eski zamanların naifliğini her durumuyla sunar.

Kimi zaman iki dost arasındaki kardeşlik bağıyla karşılar seni. Kardeşini nasıl kollaman gerektiğini bir bir anlatır. Hayatın sonsuzluğa tâbi olmadığını anlatır. Güncenin bir noktasında sayfaların tükeneceğini ve dolacağını hatırlatır. Bu yüzden hayatın her saniyesinden keyif alman gerektiğini aklının bir köşesine kazır. Karşında hâlâ konuşup gerek derdini gerekse mutluluğunu paylaşabileceğin bir beden bulabiliyor iken geç kalmamayı öğretir sana. Çünkü tarih tekerürden ibarettir. Ama yazarlar yüzyıllar öncesinden bunları yazarak senin tarihi değiştireceğine inanç beslerler.

Bazen efsanelerden bazense halk hikâyelerinden bir savaş sahnesi sunar sana. Ailenin, dostluğun bir karış vatan toprağı uğruna dökülen kanlarını sana film şeridi şeklinde döker. Kitabın yıpranmış yaprakları gözyaşlarıyla süslenir. Kendini, benliğini tekrar anlarsın bu noktada. Dökülen kanların yalnız al bayrağı süslediğini değil de kendi bedeninde dolaştığını farkına vardırı. Elinde barındırdığın gücü tekrar ortaya çıkarır. Gerek şehidine gerekse gazine nasıl bir hürmet içerisinde olman gerektiğini öğretir sana.

Bazense hayatın zorluklarını bir kenara bırakıp kendine odaklanmanı öğretir. Zorlukları benimseyip yola devam demenin meşakkatli olduğunu ama imkânsız olmadığını tarih sana belgeleriyle sunar. Ne kadar zorlansan da yüklerin omzuna ne kadar ağır gelse de bağımsızlık ateşinin damarlarında kaynadığını anımsatır. Özgürlük ve eşitlik için feda edilen hayatların hikâyeleri ile ilham kaynağı olup hayata farklı açılardan bakmana yardımcı olur.

Demem o dur ki ne zaman kaybolmuş hissetsem bir hikâyenin içerisinde yolculuğa çıkarken buldum kendimi. Bu öyle bir yolculuk ki yüzyıllar öncesine ışınlanabileceğim bir zaman makinesinde başlar her daim yolculuğum. Yalnız bu makine sandığınızdan biraz daha farklı. Yazılımcılar yerine yazarların elinden çıkmış olmakla birlikte içerisinde 1 ve 0 dan oluşan şifreler yerine harfleri barındırıyor. Her bir döneme ait kitaplardan bambaşka duygular sezdirenen bu makine yüzyılların tecrübesini de taşıyor. Bu kadar farklı dönemden kendime pay çıkarabileceğim bir zaman makinesine sahipken kendimi yalnız kendi neslime kapatmanın ne yararı olabilir ki?

Hepimizin güncesinin yapraklarında hâlâ tamamlanmayı bekleyen boşluklar var. Onları destanlarla, şiirlerle, romanlarla renklendirmek kendimize yapabileceğimiz en iyi yatırım olacaktır.

KİTAPLARDAN ÖĞRENEBİLECEKLERİMİZ

Meleksima MUTLU

Şehit Selçuk Gürdal Anadolu Lisesi (Arnavutköy), 9. sınıf

Belirli bir döneme ait yazınsal eserleri okumak eserin yazıldığı dönemi anlayabilmemiz için oldukça önemlidir. Bu eserler ait olduğu dönemin sosyal, kültürel ve psikolojik durumunu kavramak için bize birinci elden kaynak sağlar. Özellikle genç bireylerin çoğunluğu için tarih dersine olan önyargılarından olsa gerek ilk bakışta geçmiş dönemlere ait eserleri okumak bunaltıcı gözükebilir ancak başta Türk edebiyatı olmak üzere dünya çapında kişinin farklı dönemlerdeki eserlere ilgi duyması mümkündür. Hepsinden önce sağlıklı ve geçmişinin bilincinde olan bir toplum için gereklidir.

İnsan nasıl hafızası sayesinde geçmiş hatıraları ile deneyimlerini kayıt altına alıyor, sonrasında bunlardan ders çıkarıp geleceğine yön veriyor ise edebiyat da toplumun hafızası görevini üstlenir. Edebî eserler toplumların yaşanmışlıklarını kayıt altına alır. Edebî dönemler de bu kayıt sisteminin düzenlendiği belirli bölümlendirilmiş odacıkları olarak varsayılabilir. Bireyler kendi geçmişlerinden ders çıkardıkları gibi toplumlar da aynısını yapma yeteneğine sahiptir. Edebiyat aracılığı ile kayıt altına alınan toplum ile beraber geçmiş dönemlerin sosyal, ekonomik, siyasi, tarihi ve psikolojik durumları nesilden nesile aktarılır. Geçmiş dönemlerdeki eserleri okuyan birey geçmişinin bilincinde geleceğine çok daha rahat yön verebilir. Toplumdaki kişilerin kendi geleceklerine verecekleri yön toplumun geleceğini de etkileyecektir. Edebiyatımızdaki geçmiş dönemlerden ve akımlardan etkilenen bireyler günümüz edebiyatına da bunu yansıtacaktır.

Birey, Cumhuriyet Dönemi'ne ait bir eseri okuyarak o yıllarda Türk halkının geçirdiği zorlu yılları okuyarak onların üzüntülerine, sevinçlerine, çaresizliklerine, umutlarına ve daha pek çok duyguya ortak olabilir, milli bilincini güçlendirebilir. Edebî eserlerin empati duygumuzu geliştirdiğinden olsa gerek özellikle tarih, ders kitaplarından çok dönemine ait romanlar okunarak çok daha iyi ve kalıcı öğrenilir. Edebiyat karakterler aracılığı ile farklı yaşam, düşünce, deneyim ve duyguları okuyucuya aktarır. Tanzimat Dönemi'ne ait bir eser okuyan kişinin o dönemde yaşamış bir yazardan o dönemin sosyal ve psikolojik durumunu dinlemesi tabii ki de günümüzde yazılmış akademik bir makale gibi duygulardan uzak tarafsız bir bakış açısından çok daha ilgi çekici olmakla birlikte kişinin kalbine hitap edeceğinden dolayı inandırıcı ve akılda kalıcıdır. Namık Kemal'in *İntibah* adlı eseri Tanzimat Dönemi'ndeki toplumsal değişimlere

eleştirel bir bakış açısı sunar. Kemal Tahir'in *Esir Şehir* Üçlemesinde işgal zamanı İstanbul'un sosyal yapısını ve psikolojik durumunu açıkça görebiliriz. Yaşar Kemal'in *İnce Memed*'inde Cumhuriyet Dönemi'nin ilk yıllarında Anadolu'nun kültürel dokusunu ve sosyal yapısını bize içten bir biçimde anlatır. Millî Edebiyat Dönemi'nden Halide Edip Adıvar'ın *Sinekli Bakkal* adlı eseri ile Türk milletinin kendi kültür ve değerlerine yönelme çabasını aktarır. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* adlı romanı, Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna* adlı eseri ve Refik Halit Karay'ın *Memleket Hikâyeleri* adlı hikâye kitabı da edebiyatımızda belli dönemlere ait önemli eserlere örnek verilebilir.

Belirli bir döneme ait eserler okuyarak dil becerilerimizi geliştirmemiz de mümkündür. Dil yaşayan bir varlıktır ve insan gibi büyüyüp gelişebilir, daralabilir ya da ölebilir. Böyle bir durumda kişi geçmiş dönemlere ait eserleri okuduğunda o dönemin dilini yakından inceleme fırsatı bulur. Döneme ait edebî eserlerin dili o dönemi yansıtarak o zamanın dil bilgisi, kelime dağarcığı ve anlattım tarzları üzerindeki değişimleri ortaya çıkarırken bize de aynı açılardan şu anki dilimizi geliştirmemize katkı sağlar. Özellikle Türkçemizin gün geçtikçe bozulup yabancılaştığı bir dönemde geçmişe dönüp aslımızı hatırlamak Türkçemizi korumak açısından da önemlidir.

Farklı dönemlerde farklı kültürlerin aynı konu üzerine farklı görüşleri olabilir. Kendi kültürümüzün bir parçası olan Türk edebiyatının dönemleri yanında dünya edebiyatından eserler okumak yeni kültürlerle tanışıp zenginliğimizi arttırmamızı sağlar ve dünyaya bakış açımızı değiştirebilir. Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı eseri, Balzac'ın *Vadideki Zambak* adlı romanı, romantizm akımının öncülerinden Lord Byron'ın *Don Juan* adlı eseri ve Stefan Zweig'in *Satranç* adlı kitabında II. Dünya Savaşı zamanını ele alması dünya edebiyatından farklı dönemlerdeki önemli eserlere örnek verilebilir.

Bunların yanında bireyin üstünde durduğumuz roman türünün yanında o dönemlere ait şiir, haber yazısı, makale, anı, tiyatro vb. farklı türlerde edebî eserler okuması kendisine o dönemi anlamasında yardımcı olacaktır. Belirli dönemlere ait yazınsal eserleri okumak bireyin millî bilincini ayakta tutması, geçmiş hakkında fikir edinebilmesi, empati duygusunu beslemesi, farklı bakış açıları edinebilmesi ve dilini canlı tutabilmesiyle birlikte dil becerilerini geliştirmesi adına önemli katkılar sağlamaktadır.

OKUMA ÜZERİNE

Irmak ÇERİBAŞ

Sezai Karakoç Anadolu Lisesi (Esenyurt), 9. sınıf

Okumak bir insanın hayatı boyunca gerçekleştirebileceği en elzem eylemdir. Okuduğumuzda anlamayı, anladığımızda kavramayı, kavradığımızda analiz etmeyi, analiz ettikten sonra çözümlenmeyi sağlayan ve belki de hayatımızı yönlendirmede kullanabileceğimiz en önemli eylemdir.

Türk Edebiyatı, tarih boyunca ya çeşitli dönemlerde değişikliklere uğrayarak aslında okuma zevkinizi tek düzenden çıkarıp farklı coşkular duygular ve ahenkler içerisinde bizleri edebiyatın tam merkezinde tutmayı başardığı düşünüyorum. Bir İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı özellikleri taşıyan eser okuduğumda içindeki kahramanlık duygularının hareketlendiğini, aşkın ne kadar saf ve masum yaşandığını, dönemin yaşam koşullarının günümüze edebî bir dille aktarılmasının ve bunu asırlar sonra okuyarak öğrenmenin bizim için ne kadar değerli olduğunu düşünürüm.

Servet-i Fünûn dönemine ait bir edebî eser olan Rezaizade Mahmut Ekrem'e ait *Araba Sevdası* adlı romanı okuduğumda dönemin gençliğinin kendi kültüründen kopmak isteyerek hayranlık duyduğu Fransız kültürünü yaşamak istemesi, bana günümüzü ve geleceğimizi anlama ve şekillendirme açısından fikirler veriyor. İnsanı okumaya yönlendiren en güçlü sebep zevk duygusudur. Eğer okuduğum kitaptan zevk alıyorsam aynı zamanda bir şeyler öğrenebiliyorsam bu benim için zamanımı kaliteli kullanmanın üst seviyesidir. Edebiyatımız çeşit bakımından, dönem bakımından, zevk ve süreklilik bakımından çok değerlidir. Türk edebiyatının her dönemi, kendine özgü anlatım ve içeriğiyle diğerlerinden farklılaşır. Zira bir dönemin edebiyatı, kendisinin sözcüsüdür. Dolayısıyla bir döneme ait esekeri okumak, ilgili dönem hakkında ilk ağızdan bilgi almaktır.

Bence insanlar okuma konusunda seçici olmalıdır. Sadece okumak için okumanın doğru olmadığını düşünüyorum. Bence bir eser, seni içine almalıdır ve sen karakterlerle aynı duyguyu yaşamalısın. Örneğin Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* adlı romanındaki kahramanın yaşadığı umut-umutsuzluk, sevinç-felaket gibi duyguların bana geçmesi, onunla birlikte bu hisleri hissetmek eşsiz bir deneyimdi benim için.

Okumak yaşantımız boyunca yapılması gereken en önemli eylemlerden biri olduğunu yazımın başında söylemişim. Bu eylemi gerçekleştirmeye ilk önce

kendimiz ile başlamalıyız. Ben ne kadar kararlı, istikrarlı ve istekli olursam çevremde olan insanları okumaya yönlendirmem o kadar kolay olur. Okumak bulaşıcı olmalıdır, bunuda yaymak için en güzeli kitap hediye etmektir. Tabii ki de hediye ettiğimiz kitabı okumak ve sonrasında hediye etmek gerekir. Eser hakkında bilgi sahibi olmak; yazarını, hikâyesini, türünü, yazıldığı dönemi bilmek ve ona göre hediye etmek gerek. Böylelikle daha keyifli okumalar ve daha kaliteli okurlar hasil olur.

Victor Hugo şöyle der: “Okuma ihtiyacı barut gibidir. Bir kere tutuşunca bir daha sönmez.”

Tekrar soralım, niçin okumalıyım? En önemlisi öğrenmek için okumalıyım. Geçmişimi, tarihim, dinimi, geleneğimi ve göreneğimi; başka ülkelerin düşünceleri ve yaşam biçimlerini öğrenmek için okumalıyım. Yunus Emre'nin “İlim ilim bilmektir / İlim kendin bilmektir / Sen kendini bilmezsen / Ya nice okumaktır.” dörtlüğünü hatırlamakta fayda vardır.

KİM BENİ OKUR

İrmak DEMİR

Borsa İstanbul Zeytinburnu Anadolu Lisesi (Zeytinburnu), 10. sınıf

Kalemlerin kademleri kadim olur derler.

Gönülden kopan söz gönülden gönüle, candan cana dolaşır yorulup nazlanınca kanatlanır; bülbül olup uçar çok uzak diyarlara...

Gün olur gönüllerdeki gonca güllere konan bülbüller ayrılamaz güllerinden ve böylece söz kalem yatağından akar, sayfaların deryasına erişir. Kelimeler kalemlerin kademleridir. Sayfalara nakşedilen kelimeler yani kalemlerin kademleri zamana boyanır ve kadime dönüşür. İşte karşınızda sözün yaşamı!

Söz denilen şeyin nasibinde kalemlerle tanışmak varsa kim unutturabilir o sözü asırlara. Ama bazen bir nasır tutar asırların ellerini. Gönüllerde ve dillerde dolaşmayan sözler ağırlaşır ağırlaşır ve yük olur, nasır olur asırların ellerine.

Söz diyarının kadim ehlinin gönül divanındaki yerinin unutulmasından bahsediyorum. Söz diyarının ehli kim mi? Şiirler, destanlar, hikâyeler, romanlar, şarkılar, türküler... Bu kadim ehli tozlu, kara raflara terk etmemizi diyorum. Niçin habersiziz? Tozlu dolaplara hapsettiğimiz biçare bıraktığımız söz ehlinde. Oysa biz en başından beri sözün kendisi değil miydik biz bizi niye bir yerlere terk ediyoruz.

Dünyada bugünle beraber tam on beş yıl sekiz ay ve yedi gün yaşadım. Yaşlanıyorum bunu damarlarımda hissediyorum. On beş buçuk yıllık ömrüm boyunca gördüğüm ve deneyimlediğim her şeyin kitaplarda bir karşılığının ya da bir yansımalarının olduğunu gördüm. Kitap diyorum ama öyle sadece roman vb. olarak anlaşılmasın. Bir şeyi yaşarsam üzerinden çok zaman geçmeden söz diyarının kadim ehlini bir yerlerde buluveririm. Başlarlar anlatmaya ve ben de başlarım... hissetmeye.

Bazen yüreğimin dört bir yanını cevaplanması çok da kolay olmayan sorular sarar. Daralırım, sıkılırım ve cevapların yana yakıla peşine düşerim. Azıcık yanarım, sonra söz diyarının ehlini buluveririm şiirlerin arasında. Divanı toparız ve başlar ehiller konuşmaya. Aşık Yunus girer önce söze, "aşk" der. "Kıymetli nesnedir aşk.", der. Ben onu tekrar ederim, içten bir "aşk" derim. Ehiller hepsi birden "Allah" der. O an sorularım cevaplanır ve rahatlarım. Bilenler bilir insanın yüreğini sardı mı o zor sorular; yakar, kavurur. Bir kişinin kendini bulması

için bulması gereken o cevapları, söz diyarının kadim ehline başvurursanız bulursunuz. Bana güvenin. Demem o ki hayata ve yaşama dair yaptığımız felsefi sorgulama ve arayış işlerini söz ehline yani şiirlere, hikâyelere, şarkılara, türkülerle danışarak yapmalıyız. İlk defa çorba yapacaksam anneme danışır da yaparım değil mi? Bu durumda mesela 13. yüzyıldan Yunus Emre'nin şiirini okuruz da hayat anlayışımızı ve inançlarımızı şekillendiririz. Bu yüzden Aşık Yunus'un sözünü herkes gönül halısına dokumalı.

Böylece on beş buçuk yıllık ömrümdeki esas anlamı bulmuş ve anlamlandırma-ya koyulmuş oldum.

Bazen sosyal medyada dolaşırken ya da Marmaray'dayken türlü haksızlıklara garip anlaşmazlıklara tartışmalara şahit oluyorum. Doktorlar benim de bir insan olduğumda hemfikir olduğundan ben de sinirlenebiliyorum. Karşılaştığım haksızlıklar tahammüllerimi hoplattınca söz diyarının ehlini bir yerde buluverip divanı kuruveriyorum. Ehiller başlıyor konuşmaya. Ak sakallı bir dede girer söze: Köroğlu Destanı. Dede, babası Seyis Yusuf'un gözlerine mil çektiren ve masum halka kötülükler, haksızlıklar, zulümler yapan zalim Bolu Beyi'ne karşı Köroğlu'nun haklı baş kaldırışını, savaşını; sazını sözüne yaren ederek anlatır. Dede, Köroğlu'nun Bolu Beyi'ni haklayışını da anlatınca ehiller hepsi birden "Haktır." derler ve ben anlarım; önümüze çıkan Bolu beylerine geçit vermeme-liyiz, karşı koymalıyız.

Mesela Marmaray'da erkek vatandaşlar tek başına iki kişilik yeri kaplayacak şekilde oturunca beni bir sinir alıyor ve o vatandaşa karşı olabildiğince saygılı bir tavırla uyarıda bulunarak baş kaldırıyorum. Mesela babamın alınının teri, masum çocukların tepelerine inen zalim bombalara gitmesin diye boykot uygulayarak baş kaldırıyorum. Demem o ki karşılaştığımız, şahit olduğumuz, maruz kaldığımız olaylara karşı hâl ve davranışlarımızı ya da düşüncelerimizi söz diyarının ehline kulak vererek şekillendirmeliyiz çünkü çok toy ve acemiyiz. Doğru ya da yanlış, bazen kolayca ayırt edilemiyor. İkinci bir göz gerektiğinden ve bu gözün aç bakımından üstün olması gerektiğinden söz diyarının kadim ehline başvurmak yine en iyisidir. Bu durumda mesela 15. yüzyılda halkın dilinden sayfalara dökülen Köroğlu Destanı'nı okuruz da haklı başkaldırışın nasıllığını gözlemleriz ve öğreniriz. Bu yüzden Köroğlu Destanı ve türdeşleri gönül aynalarında yansımaları sahip olmalıdır. Ben böylece on beş buçuk yıllık benliğimde yarı şekilsiz hâlde duran davranış ve tepki hamurunu nasıl şekillendirmem gerektiğini öğrenme yolunu buldum.

Ekimin her yirmi dokuzunda arkadaşlarımla ve öğretmenlerimle beraber saygı duruşuna durduğumuzda tüylerimi diken diken eden şeyi, hepimiz birden al bayrağa gözlerimizi çevirince keskin ve pek bir şekilde gülmeye başlayan nabzımı ve sonunda İstiklâl Marşı'mızı okurken canlanan Mehmetçik'in silüetinin gözlerimden getirdiği yaşları nasıl, nasıl ifade edeyim, bu ne büyük hissiyat Yarabbi, diye sorarım kendime. Çok zaman geçmeden söz diyarının kadim ehlini bulurum bir yerlerde. Koca divanı kurar başlarız muhabbete. Muhabbet de muhabbettir hani. Söze önce İstiklâl Şairi girer: "Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ? Şühedâ fıskıracak, toprağı sıksan şühedâ! Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ, etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ." Ehiller hep

bir ağızdan: “Hakkıdır, Hakk’a tapan, milletimin istiklâl.” derler. Ehiller öyle gür ve içten söylerler ki gönül divanı inler. Sonra Halide Edip alır sözü, bir elinde bayrağımızı bir elinde kanlı bir gömleği tutarak milli mücadelenin gidişatını, şartlarını, kayıplarını gururlu bir edayla yüksek sesle anlatır. Konuşması bitince elindeki gömlek ateş alır. Böylece ben bilirim; gözlerimden, gözlerimizden yaşlar getiren hissiyat nedir? Hepimiz biliriz ve hissederiz. Biz bizi hissederiz, bizi birleştireni görürüz, kim olduğumuzu biliriz. Mehmetçik’imizin feda olan canını canımızda hissederiz. Vatanımız ve bayrağımız, her İstiklâl Marşı’nı okuyuşumuzda daha kıymetli hâle gelir gönüllerimizde. Demem odur ki yurdumuz, bayrağımız, kültürümüz, şanlı tarihimiz yani bizi biz yapan, birleştiren değerler mevzubahis olduğunda söz diyarının kadim ehli de divanda yerini almalıdır. Tarihi kalemle kaydederler; kalem bir zamana, bir olaya şahit olduysa mutlaka kağıda onu yansıtır. Eğer bir dönem hakkında maddi ve manevi bakımdan bilgi sahibi olmak istiyorsanız o döneme ait yazınsal metinlere yani söz diyarının ehline kulak vermeniz gerekir. Bu durumda mesela millî mücadele yıllarında Mehmet Akif tarafından yazılan *Çanakkale Şehitlerine* adlı şiiri okuruz da millî mücadele ruhunu biz de hissederiz. Mücadelenin yapısı hakkında bilgiler ediniriz. Vatanımıza ve milletimize karşı olan birlik ve beraberlik duygularımızı pekiştiririz. Bu yüzden bize millî değerlerimiz hakkında seslenen söz ehilleri bütün gönüllerde kuş tüyü yataklarla ağırlanmalıdır. Ben, böylece on beş buçuk yıllık ömrümde hissedebileceğim en yoğun duygulardan olan vatan millet sevgisinin söz diyarının kadim ehli tarafından nasıl nakşedildiğini gönül gözüyle görmeye niyetlendim.

Son olarak ne olur az görmeyin on beş buçuk yıllık ömrümü. Ne yaşadım, ne hissettimse söz diyarında bir karşılığını buldum; bundan sonra da bulurum bence. Söz öyle büyük bir şey ki. İnsan ancak sözüyle var olabilir bu diyarda. Sözler sahibi olan insanları asırlarca diri tutar. Siz Bilge Kağan öldü mü zannettiniz? Bugün Moğolistan’da bir taşın üzerinden size selam veriyor, duymuyor musunuz yoksa? Duymazsak ayıp ederiz asırlara. Kolay iş midir on üç asır boyunca Göktürk Yazıtları’nı taşımak? Bu dünyadan göçen her asır, ardındakine emanet eder sözü. En başından beri söz biziz aslında. O şiir de benim, o hikâye de. Benden gayrı değil! Ben beni okumazsam kim beni okur?

GEÇMİŞ ZAMANIN BUGÜNE YANKILARI

İrem DEMİR

Yedikule Anadolu Lisesi (Fatih), 10. sınıf

İnsanlar tarih boyunca sürekli üretmiş ve yeniyi eskiye nazaran daha iyi hâle getirmek için çabalamıştır. Böylelikle “eski” adı altındaki yapı ve evraklar kendini bir sonraki zamana hazırlayıp her adımda kendine yeni şeyler katarak yolculuğuna devam etmiştir. Geçmişten günümüze dünya üzerinde yaşanan değişimlerin, dünyanın yaşadığı bu sürecin doğal etkilenenlerinden biri de edebiyattır. Yıllardır türlü değişiklik ve yeniliklere açık şekilde köklerinden büyüyen Türk edebiyatı, her dönem ayrı özellikteki eserleriyle yeni ürünlere can suyu olmaktadır. Türk edebiyatının dönemlere ayrılmasının en önemli etkenlerinin başında kültür ve din gelmektedir. Tarihimize bakacak olursak Türk uygarlıkları hem sosyal birlikteliklerle hem de etkileşimde bulunduğu topraklarla, kendi kültür ve anlayış biçimlerini başka uygarlıklara aktardıkları gibi aynı zamanda o toplumların kültür ve medeniyet anlayışlarından etkilenmişlerdir.

Böylece edebiyatımızın geçmişine göz attığımızda hemen her dönemde gerek kültürel etkileşim gerekse diller ve dinler arası farklılaşma gibi başlıklarda değişimi görmek mümkündür. Her dönem tıpkı bir gökkuşağı gibi türlü renklerin içinde eslere yansır. Bu bağlamda çıkarabileceğimiz sonuç ise şudur: Farklı dönemlerin eserlerini okurken onlarla tıpkı yeni bir insanla konuşur gibi onu bütünüyle anlamak için günlük telaşları, kaygıları bir kenara bırakarak tüm samimiyetimizle “dinlemek”. İslamiyet öncesinin koşukları baharı ve şenlikleri bizimle tanıştırdı İslami dönemde halk edebiyatından bir koşmada aşka düşen bir şairi tanırız. Gazelle tanışırken maddi aşkın zarifçe manevî aşka geçişini görürüz. Batılılaşmanın dört koldan etkisini hissettirmesiyle Tanzimatçıların toplumsal kaygılarını tanırdık sonraki dönemde halktan uzaklaşan Servet-i Fünûncuları görürüz. Vatan tehlike altındayken güçlü bir nara ile bizi tutup sarsan millî edebiyatçılar Anadolu’yu resmeder şiirlerinde ve romanlarında. İşte bu tanışıklıklar biz okuyuculara zamanlar arasında eserler aracılığıyla yeni dostlar kazandırır.

Aynı zamanda şuna da değinmek gerekir ki geçmiş dönemin insanların yarısını bizdik. Onlarsa bizim dünümüz. Bizim de dünü olacağımız yarınlar var. Örneğin aynı kitabı 10 yaşında okuduğumuzda anladıklarımız ve hissettiklerimizle, 20 yaşında okuduğumuzda o anki bakış açımız arasında kocaman bir uçurum olduğunu anlamamak olanaksız. Aynı şekilde belirli bir döneme ait bir eseri okurken, o esere kendi zamanının gözüyle bakarak çıkarımlarda bulunmak en

doğrusudur. Çünkü baktığımız pencerelerde gördüğümüz bir gökyüzü ise dönemin yazarının o pencereden gördüğü şey yalnızca bir bulut olabilir. Bunun sebebi başta söylediğimiz gibi insanlığın tarih boyunca değişip gelişmesidir.

Bir eser yazılır, üzerinde çeşitli değişiklikler yapılır ve son olarak sunulur. Bizler de o yapıları okuyup değerlendirdikten sonra daha donanımlı ve güncel, taze bir ürün ortaya çıkarırız. Bu açıdan çeşitli dönemlere ait yapıları incelerken en önemli unsur, incelenen döneme ait bir bakışla yapıyı tetkik edip süzmektir. Böylece eserin üzerine daha iyi yorum yapılabilir ve bir sonraki eser öncekine ayna tutar. Bu açıdan dönemlere ait eserleri okumanın önemi bir sonraki döneme yeni bakış açıları taşımaktır. Sürekli yeniyi üreten insanlık her konuda kendini geliştirmesinin yanında değiştirmiştir bir bakımdan.

Aynı zamanda herhangi bir dönemden herhangi bir eseri okurken o eseri yalnızca bir yazılı metin olarak görmenin dışında o ürünün aslında dönemin kültürel, dinî anlayışlarını ve gelenek-görenek usüllerini vücudunda barındırdığını da görmek gerekir. Çünkü bir metin konusu her ne olursa olsun mimarı o dönemde yaşadığı için mutlaka o dönemden izler taşıdığını söyler. Nitekim bir başka eserde o eserin bakış açısını, anlatım biçimini inceler ve işlediği konunun dışında yazarın okura temayı sezdirirken aslında ona o zamanın değerlerini anlatır.

Bir yazı yalnızca harflerden ve kelimelerden oluşuyorsa o metine cümle denirken içinde özgün, tasvirlerle hizmet eden sözcükler varsa ve bunu okura derinden hissettiriyorsa okurun gözünde o anı canlandırabiliyorsa bu artık silinmez bir yapıdır. Günümüz yazarları da eski ürünlerden ilham almıştır. Çünkü kalıcı olmanın ve eserlerin birer imza gibi kalabilmesinin yolu geçmişteki kökten kopmadan geleceğe kararlı adımlar atabilmektir. Burada “Kökü mazide olan atiyiz” sözünü şiar edinmek her yazarın bu topraklara ve kendi insanına bir boyun borcudur. Bir toplumun en büyük gayesi yarına kalabilmektir. Dönemlere ait eserleri okurken düşüncelerin ve anlatımın kâğıda nasıl döküldüğünü anlamak da önemlidir. Sanatçılar bunu bizlere eserleriyle yaptırırken tarihin bilinmeyen zamanlarından beri var olan dilimizin büyük söz mirasını ustaca gözler önüne sermekten kaçınmaz.

Özellikle, tarihi bir nefes gibi içinize çekmek için eski yazılı metinlerde oya gibi işlenmiş dönemin yaşamına ve kültürel yansımalarına başvurmak gerekir. Bütünüyle her dönemdeki hâkim zihniyeti süzmek içinse karmaşa içinde ve neyin ne olduğunu anlamadan gelişigüzel bir külliyat incelemesi asla işe yaramayacaktır. Tıpkı emeklemeden yürünemeyeceği gibi geçmişin kapılarını edebiyat aracılığıyla aralamadan günümüzün eserlerini bütüncül bir bakış açısıyla anlamak imkânsız olacaktır.

Bir birikim ve zihinsel olgunlaşma meselesi olan “aydın” olma hüviyetinin en önemli şartı da budur. Kendi diline hâkim, hemen her dönemde dildeki hazinelerin yansıtıldığı ve zihniyetin yansıması olan edebî ürünlerin hakkıyla tahlil edilebilmesi ancak bu bilince varılırsa mümkün olur. Böylece yeni nesillere hem edebî zevk kazandırmak hem de geçmişinden kopmadan geleceğe yürümeleri için rehberlik yapma becerisi kazanılabilir. Kültür hayatımızın hemen her dönemdeki dönüşümünün yansıması olan edebî metinler düzgün ve mantıklı sınıflandırmalar yapılarak pek çok zaman edebiyatımızın ışığı olmaya devam edecektir.

ATALARIMIZIN SESİNİ DUYMAK

Elif Naz OKUYUCU

*Bayrampaşa Aliya İzzetbegoviç Kız Anadolu İmam Hatip
Lisesi (Bayrampaşa), 10. sınıf*

Gece, gökyüzüne yayılan yıldızlarla dolduğunda insanlar duygusal bir boşluğu doldurmak adına kendi hikâyelerini yazma ihtiyacını hissettiler. Belki de ilk kelimeler, bir aşkın yankısıydı. Belki de kaybolan bir anıya duyulan özlemin feryadıydı. Yazı, onların içsel dünyalarını ifade etme arzusundan doğdu. Her bir çizgi bir duygunun, bir hikâyenin izini taşıdı. Var oluşlarını anlamlandırmaya ve öykülerini dünyaya duyurmaya başladılar. İşte o an, sessizliği delen bir çılgılık gibiydi. Duyguların, düşlerin ve gerçekliğin iç içe geçtiği bir başlangıçtı.

İnsanlar tarih sahnesine adım attıkları andan itibaren kendini anlatma ihtiyacı duymuştur. Edebiyat, yazın veya literatür; olay, düşünce, duygu ve hayalleri dil aracılığı ile estetik bir şekilde ifade etme sanatı değildir sadece. Edebiyat, kağıt sayfalarının arasında dans eden kelimelerin büyüdü birer yankıya dönüştüğü, insanın ruhunu sarhoş eden bir serüvendir. Sözcükler bir dokunuşla duygularımızı çağırır, düşlerimizi canlandıran melodi notalarına dönüşür. Cümleler birer kapıdır ve sayfalar arasında kaybolmak bir kaçıştır. Edebiyat, sadece harf ve kelimelerin sıralanması değildir. Bir toplumun, milletin, tarihin kalp atışlarının, düşlerinin, korkularının ve sevinçlerinin izini sürmektir.

Edebiyat, toplumun kolektif bilincini ve kültürel kimliğini yansıtarak yaşanan dönemin değerlerini, normlarını ve çatışmalarını sanatsal bir perspektifle ele alır. Yazarların eserleri toplumsal olaylara, politik gelişmelere ve insan ilişkilerine eleştirel bir ayna tutar. Aynı zamanda edebiyat; toplumu etkileyerek farkındalık yaratır, düşünsel değişimlere öncülük eder ve kültürel mirası korur. Diğer yandan, toplumun kültürel zevkleri, ideolojik tercihleri ve dil kullanımı da edebiyatı etkiler, yazarları belirli temaları işlemeye ve yeni ifade biçimleri denemeye yönlendirir. Bu etkileşim, edebiyatın toplumu şekillendirmesini ve toplumun da edebiyatı dönüştürmesini sağlayan dinamik bir süreci içerir. Bu yüzden ki Türk edebiyatına baktığımızda, geçmişten günümüze edebiyat-toplum ilişkisi hep değişim göstermiştir diyebiliriz. Toplum için mi yazmalı yoksa sanat için mi yazmalı diye tartışmalar uzamış, I. Tanzimat Dönemi'nde başlayan "Sanat, toplum içindir." anlayışı II. Tanzimat ve Servetifünun Dönemi'nde "Sanat, sanat içindir." fikrine dönüşmüş, Millî Edebiyat Dönemi'nde ise "Toplum için sanat" anlayışı benimsenmiştir. Fakat günün sonunda edebiyat toplumu toplum da edebiyatı etkilemiş, ortaya çıkan eserler millî edebî kültürümüzü oluşturmuştur.

Edebiyat, bir milletin kimliğini ve değerlerini koruma, gelecek nesillere aktarma ve toplumun birlik ruhunu pekiştirme görevini üstlenir. Edebî ürünler, bir milletin ortak hafızasından beslenir. Türk milleti için de edebiyat büyük bir öneme sahiptir. Türk edebiyatı Türk tarihini, kültürünü, geleneklerini ve yaşam tarzını yansıtan zengin bir mirasa sahiptir. Edebiyatımızın kökleri, Orta Asya'dan Avrupa ve Anadolu'ya uzanan bir yolculukta şekillenmiş, farklı coğrafyalardan ve kültürlerden etkilenmiş, ozanlarımız ve aşıklarımız sazlarıyla halkın sesi olmuş; ne Karacaoğlanlar ne Aşık Veyseller ne Dadaloğulları yetiştirmiştir. Türk edebiyatı, divân edebiyatından modern edebiyata kadar geniş bir yelpazede eserler üretmiştir. Yolluğ Tigin ile başlayan yazı yolculuğumuz Aprunçır Tigin'in şiirleri, Yunus Emre'nin ilahileri, Fuzûlî'nin gazelleri, Mehmet Âkif'in İslam ve Türkçülük kokan destanları, Orhan Veli Kanık'ın sokak şairliği, Yaşar Kemal'in toplumcu-gerçekçi nesirleri gibi birçok eserle başarıyla sürdürülmüş, Türk edebiyatının zengin dokusuna katkıda bulunmuştur. Farklı alanlarda, farklı konularda eserler üreten yazar ve şairlerimizin tek bir ortak noktası vardır ki bu Türk kültürünü, mirasını, tarihini korumak ve kaybolmasını engellemektir.

İnsanların kişiliği ve kimliği olduğu gibi toplumların da kişilikleri ve kimlikleri vardır. Bir ağacın kökleri ne kadar derin ve geniş olursa o ağaç, o kadar dayanıklı ve uzun ömürlü olur. Fakat köklerinden kesildi mi tüm gövdesi kurur. Edebiyatımızdaki eserler de kültürümüzün kökleridir. Eserlerimiz ne kadar okunur, sürekliliği devam ettirilir ve unutulmazsa kültürümüz ve tarihimiz de o kadar kalıcılığını ve canlılığını muhafaza etmiş olur. Ne yazık ki bunu başaramamış toplum örneklerine tarih tanıklık etmiştir. İngilizler, Hindistan'ı iki yüzyıl aşacak işgallerini ve sömürge altına alma faaliyetlerini hızlandırmak için ilk saldırılarını Hindistan kütüphanelerine yaptılar. Tarihi zenginliklerle dolu Hindistan, İngiliz sömürgeciliğinin etkisi altında, kütüphanelerinden çalınan ve yakılan sayısız eseriyle yara almıştır. Söz konusu eserler, Hindistan'ın kültürel köklerini temsil eden önemli parçalardı ve bu kayıplar, toplumun kimliğini derinden etkilemiştir. Günümüzde Hindistan resmî belgelerle bağımsızlığını ilan etmiş ve sömürge ülke konumundan çıkmıştır fakat kullandıkları dil çoktan bozulmuş, kültürleri yıllar öncesinde yozlaşmıştır. Benzer şekilde, Amerika'nın Irak işgali sırasında Irak müzeleri ve kütüphaneleri hedef alınmış, binlerce yıllık kültürel miras yok edilmiştir. Şu an günümüzde hala devam eden Uygurların etnik soykırımı ise bunun canlı bir örneğidir. Doğu Türkistan'da yaşanan soykırım, bir toplumun kültürel kimliğinin sistematik bir şekilde yok edilmesinin acı bir örneğidir. Çin hükümeti, Sincan ve Urumçi'de yıkılmamış cami bırakmamış, edebî eserlerini yakmış, yöresel müzik ve danslarını yasaklamış, Uygur soydaşlarımızı kendi öz vatanlarından, memleketlerinden, topraklarından uzaklaştırmış, Uygurca konuşmalarını yasaklamış, Müslüman ibadetlerinde bulunmalarını engellemiş ve sistematik bir şekilde "Çinlileştirme" -sinicize- politikası uygulamaktadır. Çin hükümeti, toplumun köklerini kazımış ve onları birer yabancılaşmış figür hâline getirmiştir.

Bu saydığımız bölgelerdeki farklı ırk ve kültüre sahip onca insan benliklerini yitirmiş, birer sömürü ülkesi kuklasına dönüşmüştür. Edebî eserler, bu tür zorbalıklara karşı direnişin bir parçası olabilir. Bu eserler toplumların hafızasını canlı tutar, kültürel mirası korur ve gelecekteki kuşaklara rehberlik eder. Bu yüzden, edebî eserlere değer vermek ve onları korumak bir toplumun tarihini, kimliğini

ve dayanıklılığını güçlendiren önemli adımlardan biridir. Unutulmamalıdır ki köklerimizden korumak, gelecekte daha güçlü bir toplum inşa etmemizin temelini atacaktır.

Toplumsal kültürü ve ulusal kimliği korumak edebî eserlerle mümkündür ancak. Edebî eserleri okumayı sadece boş vakit doldurma aracı olarak düşünmek yanlıştır. Okuduğumuz her metinde aslında atalarımızın sesini duyduğumuzu, onların tarihteki yaşamlarına şahitlik ettiğimizi, zaman ve mekan fark etmesiz onlarla iletişime geçtiğimizi, ortak bir ulusal bilinç oluşturduğumuzu unutmamak gerekir. Şöyle ki bir destanı okuduğumuzda Orta Asya'daki atalarımızın atalarının nal seslerini duyar gibi oluruz. Yunus Emre'nin ilahilerinde İslam inancının en kutsal, en yalın yalvarışlarını hissederiz. Evladını şehit vermiş bir ananın ağıtını okurken onun hıçkırıklarını, Karacaoğlan şiirlerinde bozkırlarda yankılanan saz seslerini işitiriz. Millî Mücadele dönemine dair bir hikâye, roman ya da şiir okusak milletimizin istiklâl sürecini zihnimize anlamlandırabiliriz. *Çanakkale Şehitlerine* şiirini her okuduğumuzda Mehmet Âkif gibi o mahşer günlerini yaşar, bağımsızlık mücadelesinde canını ortaya koymuş milletimizin evlatlarıyla gurur duyarız. Ziya Gökalp'in her dizesinde Türkçülük şuurunu kanımızda akar gibi hissederiz. Yahya Kemal'le *Aziz İstanbul*'a tepeden bakar, onu tekrar tekrar severiz. Turgut Uyar'la sevinebilmek için hepimiz birden göğe bakar, en derin kalbi hisleri yaşarız. Okuduğumuz her gazelde Osmanlı saraylarında dolaşır, Kemal Tahir'le *Devlet Ana*'yı yeniden kurar, Yaşar Kemal'le Toroslar'da gezinir, Ömer Seyfettin'le Balkan Savaşları'na katılır, Reşat Nuri ile *Çalılıkusu* olup Anadolu'ya açılır, Yakup Kadri ile Batılılaşma sürecindeki Türk toplumunu daha yakından tanırız.

Türk edebiyatına yön vermiş, saymakla bitmeyecek kadar birçok alanda kaleme alınmış eseri okumak aslında kendi toplumumuzu yakından tanımak ve milletimiz için dönüm noktası olan olaylara tanıklık etmeyi tarihin kuru sayfalarından çıkarmış olur. Her bir eserde zamanın ötesinden kültürümüze ve edebiyatımıza emek vermiş nice şair ve yazarımızın ruhumuza üflediği bir hindiba tanesini avucumuzda sıkı sıkı tutar, biriktiririz. Gün gelir, o her bir tane birleşerek hindibayı oluşturur. Biz okudukça gelişir, idrak eder ve edebiyatımızın nadide parçalarından aldığımız her bir değeri ruhumuza ve zihnimize nakşederiz. Yüzyıllar öncesinden üflenen o hindiba taneleri artık bizim ruhumuzda ve zihnimizde yerini bulmuş olur. Edebiyatımızı zenginleştirecek, bizi biz yapan tüm değerleri yazacak yeni nesile ilham olması niyetiyle biz de üfleriz hindibayı gelecek güzel günlere. Bu bir halef-selef zinciridir ki hindiba ölümsüzleşerek nesilden nesile intikal eder sanki. Her edebî eserde yeniden anamlanan genç beyinler, hindibaya eklemeler yaparak onu geliştirir ve sonraki nesillere iletir. Atalarımızın sesini duymak, onları gelecek nesillere taşıyabilmek için edebî eserlere sahip çıkmak ve dilimizi korumak boynumuzun borcu; vatanımıza ve milletimize karşı asli görevlerimizden biridir. Hindibayı elden ele, gönülden gönüle, dilden dile aktarmayı başarmalı; onun sahipsiz kalıp rüzgarlarda amaçsızca savrulmasına engel olmalıyız.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE AKMAK

Zeynep URGAN

Çatalca Anadolu Lisesi (Çatalca), 10. sınıf

Mustafa Kemal diyor ki: “Tarihini bilmeyen bir millet yok olmaya mahkûmdur.” Bir insan atalarının neler yaptığını bilmez ve bunlar neticesinde ders çıkarmazsa ne yazık ki tarih tekerrür edecek ve aynı hatadan muzdarip olacaktır. İşte topraklarımızın tarihi gibi kalemimizi konuşturarak gerçekleştirdiğimiz sanat dalı edebiyatın da bir tarihi vardır. Hiç şüphesiz tarih her yerde tarihtir ve edebiyatımızın tarihi de hatırlanmadığı sürece eserlerimiz yozlaşmaya mahkûm kalacaktır. Hiçbir şeyin farkında olmadan kalem oynatmaktansa yazdığımız türün ilklerini bilmek bizi her daim daha başarılı kılacaktır.

İlkler; hatalarıyla ve kusurlarıyla, biraz da cesaretle denenmiş eserlerdir. Misal Dede Korkut Hikâyeleri. Oğuz kabilesinin başından geçenlerin anlatıldığı bu hikâyeler, sözlü dönemde verilir dilden dile aktarılan ve nihayetide yazıya da geçirilen hazine değerinde dil yadigarlarıdır. Bugün bu nadide eserler gençlere değer kazandırmak için ders kitaplarına dahi konuk olmuş bulunmaktadır. Düşünün ki sizden yüzlerce yıl önce yaşamış; dünyada bir toz parçacığı kadar izi kalmamış nice insan ırkı arasında bir yerlerde bu şaheserlerin yazarları, söyleyenleri yaşadı. Anonim veyahut anılacak bir ismi var, fark etmez. İnsanlar bu eserlere hayran olduğu sürece eser sahibine de hayrandır. Ne de olsa sanat ve sanatçı arasında nice bir ilişki vardır. Bugün bu nadide eserlerin ilk söyleyenleri için gözümüzün önünde canlanacak bir sima, bir görüntü yok. Fakat buna gerek de yok. Bizim sorumluluğumuz yüzyıllık bu satırları bir yüzyıl daha yaşatmaktır. Geleceğe yürürken geçmiş de elinde tutmaktır. Tıpkı en başında söylediğim gibi geçmiş geleceğe ders görmektir.

Geçmişte bir dönem verilmiş eserler daha sonra gelenlere hep ilham olur. İlham kaynağı bu eserler ise günümüzde en çok hatırlananlardır. En azından okumamış bir insan dahi Mevlana'nın varlığından haberdardır ya hani, işte bundan bahsediyorum. Herkes bilir mesela Yunus Emre'yi. Bu Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün hepimiz tarafından bilinmesine benzer. Herkesçe bilinir bir ülke kurduğu. Bir sporcu vardır mesela alanında ilkler başaran, ülkesine şampiyonluklar getiren. Adını mutlaka duymuşsunuzdur bu sporcunun. Bu isimlerin her biri derin izler bırakmıştır çünkü. Adını bir yerlere kazımıştır. İşte bu işlem, aynı işler edebiyatta da. Gerek Türk edebiyatı olsun gerekse bir Fransız, İngiliz, Rus edebiyatı. Her biri edebî tarihini yaşar ve klasiklere yer verir. Bugün Stefan Zweig, Franz Kafka, Osamu Dazai gibi isimler ülkelerinin sınırlarında değil tüm

dünyada okunuyor. Onların satırları her bir ülkenin rüzgârlarına bırakıyor kokusunu. Düşününce ne kadar gurur verici bir şey değil mi?

Belirli bir döneme, akıma bağlı bu eserler bize o eserin yazıldığı dönem hakkında bilgiler de verir. Misal ben her demden kitaba şans vermeyi seven biri olarak bir şeyleri kendim fark etmeyi başardım. Örneğin bir Halide Edip Adıvar, bir Sabahattin Ali, bir Yakup Kadri Karaosmanoğlu okuduğunuz zaman bu kişilerin eserlerinde Kurtuluş Savaşı'nın izlerini görmekle kalmazsınız. Yazarlarımızın duyguları kelimelere dökerken kullandıkları dile dikkat etmelisiniz. Günümüz dili ile farklılık gösteren, hâlâ kullanılsa dahi eski yaygınlığını kaybetmiş onlarca, yüzlerce kelime. Farkında değiliz ama özellikle genç jargonu sebebiyle de dilimiz her geçen gün farklılaşıyor. Türkçenin tarihteki büyük değişim ve gelişimini izleyen ve bizlere sunan en önemli etken zannımca edebiyat sanatıdır, yazıdır.

Kaldı ki zaman geçtikçe bir kültür alışverişi de söz konusu olur. Edebiyatımız Arap ve Fars edebiyatından oldukça etkilenmiştir mesela. Zamanla bu sözcüklerin dilimize nasıl yerleştiği de apaçık ortada. İşte size bir eserin bir eserden fazlası olabileceğinin kanıtı. Unutmayın ki dil bir ülkenin bağımsızlık sembollerinden biridir. Yaşattıkça yaşatır, öldürdükçe öldürür. Biz kullandıkça sürer gider.

Edebiyatta bazı şeyleri dönemleştirmenin büyük sebepleri vardır. O dönemde yazı henüz bulunmadığı için, henüz yazıya yeni geçiş yapıldığı için, toplum bir din değişikliğine gittiği için, toplumun gelenekleri farklılık gösterdiği için, toplumda bir kalkınma yaşandığı için ve daha niceleri. Bu sebepler o dönemdeki keskin bir görüşü öne sürer. Örneğin yukarıda saydığım Kurtuluş Savaşı dönemi eserleri, Tanzimat Dönemi eserleri. Fakat ne olursa olsun bu akımlar bizleri o akımın ilklerine, o akımın klasiklerine, o akımın getirdiklerine ve götürdüklerine çıkarır. Bu nedenledir ki anlattığım onca şey ve verdiğim onca neden akımların yanı sıra klasik ve ilkleri vurguluyordu. Basit bir mantıktan fazlası değil ancak gördüğünüz gibi bu eserlerin bizlere bir oda dolusu hazineye daha çok kattığı şeyler var. Bir düşünce biçimi, empati duygusu, geniş kelime dağarcığı, uzun zamandır hissedilmeyen duygular, tarih bilgisi ve tarihini bilip sevmeye isteği, olaylara objektif yaklaşma, kültürlü bir hayat ve daha niceleri. Bu akımlar bizlere bunları katabilir ancak sayfalarca alt alta basılmış binlerce sözcük yığını katamaz. Kitap ve kitap arasına, eser ve eser arasında derin farklılıklar vardır. Bu nedenledir ki bir akım gördüğünüz zaman o akıma kapılıp gitmekten korkmayın! Belki de gidebileceğiniz tek yer orasıdır.

Tıpkı Tevfik Fikret ve yol arkadaşlarının Batıcılık akımına kapılıp sürüklenmesi gibi. Tüm kapılar kapanıp kaldığında gidebileceğiniz tek bir yolun kalması ve yahut yeni bir kurtuluş yolu keşfetmek gibi. O zamanlarda Türklerin önünde dört kapı açılmıştı. Bu kapıların her birinden geçen akımlar o kişiyi sürüklemekteydi. Özünü Türk olmaktan alan akım Türkçülük, gücünü İslam dininin kuvvetli bağlarına bağlayan İslamcılık, milliyetçi bir benimseyişe sahip Osmanlıcılık ve Batının zengin edebiyat dünyasına açılan Batıcılık. Tevfik Fikret için diğer akımlar herhangi bir gelişme sunmuyor, edebiyatımızı ilerletmiyordu. Bu durumla karşı karşıya kalınca Fransız edebiyatı şairlerine kapılıp giden Tevfik Fikret kendi yolunu açtı ve Batı dünyasına adım attı. Çünkü onun gidebileceği tek yer orasıydı. Tıpkı Türk milletinin yolculuğu gibi.

ARAMIZDAKİ ARAYIŞ

Ayşegül DUMAN

Kurtuluş Anadolu Lisesi (Şişli), 11. sınıf

Küçüklüğümden beri öykü ve romanlarla iç içe büyüdüm. Evimizdeki koca kitaplık sokaktan, oyunlardan daha parlaktı gözümde. Hayal dünyamın zenginliği ve özgürlüğünün içinde zamanı yok ediyordum. Liseye geçtiğimdeki yabancılaşma ve uyumsuzluk beni kitaplara daha yakınlaştırdı. Çeşitli dönemlerin kitaplarını denedim. Bu çokluğun içinde kaybolsam da beni tamamlayan kitapları bulmaya çabaladım. Herkes ve kimseye ait kitaplar sayesinde sorgulamak, merak etmek artık kaçınılmazdı. Hayatta olduğumun, durdurulamaz süreklilikte akan nehrin bir damlası olduğumun farkına vardırıran bu kitaplarla tanışmak gençliğimin en güzel şansıydı.

Albert Camus. Kalabalıklar içindeki yalnızlık, çağların hastalığı olmuştu. Tıklım tıklım insan fıskıran yer yüzünde ötekileşmenin uğramadığı tin yoktur. İnsan yaşamının bir kelebeğin kanadından değil kendi seçimleri belirleyeceğini ve yabancılaşmayı konu alan Yabancı adlı romanı ile başlamak varoluşçu akıma karşı merakımı artırdı.

Franz Kafka. Bu yolculukta baş ucu kitaplarım arasında her daim varlığını sürdüren bu yazarın bende bıraktığı etkiyi anlatmakta zorlansam da karmakarışık ve karamsar yazılarında herkesin kendinden bir parça bulması mümkün. Her insan farklıdır: ırkı, teni, düşünceleri, yaşantısı, parmak izlerine kadar farklı yaratılışlarımızın ardından bizi birleştiren umuttur ya da tam tersi umutsuzluk. Franz Kafka ise kendi yorumum ile “umutsuzlukların kralı” olarak çok etkili bir anlatıma sahiptir. Büyük iki savaşın getirdiği yalnızlık ve umutsuzluk, götürdüğü canlar, hayaller sonucunda bu akım canlanmıştır.

Okumalarım ilerledikçe bu kitaplardaki düşünceler damarlarıma nüfuz ediyordu. Akımın kökenini ve Türk temsilcilerini merak edince heyecan duydum, hızla araştırmaya koyuldum. Yusuf Atılgan ve Oğuz Atay gibi değerli yazarlarımızla tanıştım. Varoluşçu akımın etkisinde yazılan roman ve hikâyeler felsefeye olan ilgimi arttırdı.

Nietzsche'nin felsefesinden başlamak zorlayıcı oldu fakat varoluşçu akımın derinliğini ve bütünlüğünü gördüm. Düşündüren, sorgulatan yeni yazarları tanımamı sağlayan bu maceranın ilgisi, hevesi bitmedi. Sanıyorum ki uzun zaman da devam edecek. Bu tür kitaplar kendimde ve çevremde çoğunlukla ön yargı

oluşturuyordu. Okuduğumda içindeki derin anlamlar ve karmakarışık yazılardaki uyum ön yargılarımı kırdı. Nietzsche'nin söylediği gibi: "Sorgulamak, sorular sormak çocukken sahip olduğumuz ve sonrasında bizden çaldıkları en önemli yeteneklerimizden biridir."

Hayata dair dar bakışımızın genişlemesi ve beynimizin konfor alanından çıkması, değişim ve soru sormak zor bir adım olsa da hayattaki yerini, amacını aramak her insanın aklından geçmiştir. Geri kalan zamandaki sorularımızın geçmişteki büyük yazarların arayışlarındaki umutsuzlukların bizlerin de hissetmesi, insanlara güven vermesi, yalnız olmadığımızın farkına vardırması bu kitapları daha ilgi çekici kılıyor. Bize birey olmanın kararlılığını ciddiye aldirtan bu akım her insanın hayatına dokunur

Akımın kitaplarını tek tek okumakla ve sadece bir kitap üzerinden karar vermek önü arkası kesilemeyen ön yargılar doğurur. Bütün hâlinde anlaşılabilir bu bulmaca misali kitapların güzelliğini ancak büyük resmi görmekle mümkündür. Dönemin veya akımın eserleriyle hem geçmişini hem de o zamanki insanların ruh hâllerine, yaşamlarına şahitlik ederiz.

NEDEN CUMHURİYET DÖNEMİ TOPLUMCU GERÇEKÇİ ESERLERİ OKUMALIYIZ?

Batuhan DURMAZ

Ergün Öner Mehmet Öner Anadolu Lisesi (Güngören), 11. sınıf

Hatırlıyorum da ilk defa ilkokulda bir Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi edebî eser okumuştum; Aziz Nesin'in Ben de Çocuktum adlı hikâye kitabı. O zaman okurken hikâyeleri uçarı, sürreal ve bir şekilde "yabancı" bulmuştum. "Yabancı"dan kastım, daha çok "yetişkin" aslında. Aziz Nesin, çocukluğundan hatırladıklarını anlatıyordu ama çocuk gibi değildi yaşadıklarında. Bir hikâyede ilk defa emekçi bir üslup görüyordum; hikâyeler bana sadece birkaç durumu anlatarak, tarafsız bir biçimde fazlaca mesaj veriyordu. Sınıfsal bir bilincim yoktu, bu yüzden de her sosyal statüyü kendimce kavramsallaştırıyordum. "Fakir" ve "zengin"i duyuyor, her bir kelimenin karşısına tek bir yansıma koyuyordum; ailemin söylemleri de beni buna itekliyordu zaten. Yoksullukla alakalı hatırladığım en net şey "şükretmek". Ne zaman ekonomik bir sıkıntıya düşülsün, herkes kafasındaki o varsayımsal "fakir aile"yi düşünerek hâline şükrederdi; ki şükretmemesi de nankörlük olurdu. Onların hâllerine acıma gereği duyuyor ve "onlar gibi olmayalım diye" dua ediyorduk gibi hissediyordum, ama neden onlar için daha iyi bir seçenek yoktu anlamıyordum. Onlar biz değildik sanırım, olamazdık da (veya öyleydik de kendimizi ancak böyle kandırıyorduk). Zenginlerse... Zenginler benim için bir ideaydı o zamanlar. Her ne kadar annem beni aksine inandırmaya çalışsa da ben zengin olmadığımızı biliyordum, büyüyüp zengin olmanın hayalini kuruyordum munis bir hevesle. Çocukları okumaya, çalışmaya teşvik etmek için kullanılacak en tatlı yalan da zengin olabileceklerini göstermektir büyük ihtimalle. Çocuktum ve çok da düşünmeye ihtiyaç duymuyordum, zenginlik ve fakirlik beni çok da ilgilendirmiyordu o zamanlarda. Politik veya ekonomik bir bilincinizin olmaması, hayatı daima kolaylaştırır. Bilirsiniz, cehalet mutluluktur.

Hikâyeleri okuduktan sonraysa ufak ufak bu oturtamadığım kavramlar hakkında düşünmeye başladım. Şimdiyse belki de bu denemeyi yazmamın dolaylı yoldan ana sebebi, çocukken okuduğum o Aziz Nesin kitabıdır. Çünkü ben ilerleyen zamanlarda önce edebiyatla ve felsefeyle, sonra başka toplumcu gerçekçi edebiyat eserleriyle, ardından da politikayla tanıştım. Bir süre sonra Aziz Nesin'i okuyan o çocuk, yok oldu beceriksizce kavramsallaştırdığı kelimelerle beraber.

Sanırım bu dönemin bu tür edebiyatını sevmemin en büyük sebebi tarihin genel anlatısından farklı bir anlatıyı merceğe alması. Dünyada sosyalist realist edebiyata, Türkiye’deyse Cumhuriyet Dönemi’ne gelene kadar; ekseriyetle burjuvazinin, soyluların, zenginlerin, patronların, aristokratların hikâyesi anlatılmıştır. Ben, bu anlatının kullanıldığı bazı eserlere bayılsam bile anlatılan çevreden ve anlatılan insanlardan uzağım. Ben, o hikâyelere yabancıyım. Çünkü o hikâyelerde halkın yaşantısı yok. Tarihi okumaya başladığımda neden sadece padişahların ve soyluların anlatıldığını anlayamadığım gibi, edebî eserlere de yaklaşımım bu şekilde oldu. Ezilenlerin hikâyeleri duyulmazken ayrıcalıklı kesimin güzellene güzellene romanlara dökülmesi hep sınırlarımı bozmuştur. Bilinmeyeni merak etmeyi anlıyorum ama bir insanın kendini tanımadan başka diyarlara seyahat etmesini anlamıyorum. Bireyin kendi varlığını tanımadan dünyayı anlamasının zor olduğunu düşünüyor ve bireyin yaşadığımız sistemde toplumdaki statüsüyle beraber var olduğunu biliyorum. Proleterler her zaman bu ülkenin yüksek çoğunluğunu oluşturmuştur. Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi edebiyat, ekonomik sistemde buldukları konum bakımından insanların çoğunluğunu anlatır niteliktedir. Hasan Hüseyin Korkmazgil’in *Ben Şimdi Kaç Kişiyim?* şiirinden de anlayabileceğimiz gibi, Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi edebiyat halkın hepsini bir şekilde kapsar. Şiirlerindeki (özellikle de bahsettiğim şiirinde) birbirinden farklı insanları birkaç ortak noktalarından tutup öylesine güzel birbirine bağlar ki tüm bir şehri anlatır gibi dinlersiniz. Herkesi ve her şeyi bir şiire sığdırabilecekmışçesine. Diğerlerinin aksine bizden, bizim dertlerimizle ve bizim için.

Bir önceki argümanıma ek olarak halkın kendi içine baktıkça farkındalığının da artacağını düşünüyorum. Biliyoruz ki Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi edebiyatı -bir diğer adının da sosyalist realist edebiyat olduğunu hesaba katarsak- politik konularından bahsetmeden anlatmak mümkün değildir. Godard’ın adlandırmasıyla “Marx’ın çocukları” diyebileceğimiz toplumcu gerçekçi yazarlar; proletaryayı yükseltecek olan ideolojilerini yazınlarında son derece belli ederken birçok edebî akımdan farklı olarak kompleks ve detaycı bir politik bilinçle eser verdiler. Halkın farkındalığını artırmak için sanat, mükemmel bir yöntemdir. Hayatım boyunca kimsenin Kapital’i sıfırdan okuduğunu görmedim, çoğu zaman *Kapital* (veya türevi olan sosyo-politik veya sosyo-ekonomik yazınları) okuyan insanlar önceden sosyalist-realist sanattan nasibini almış oluyor. Sanat; tarih boyunca devrimleri tetikleyen, nicel veya nitel değişikliklere sebep olan, toplumları aydınlatan bir kavram olmuştur. Toplumsal sorunların çözülmesi için öncelikle çoğunluk tarafından anlaşılması gerektiğini düşünüyorum. Günümüz toplumsal sorunlarını anlamak için de Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi eserleri okumanın son derece utilitarist olduğu kanısındayım. Sanatın devindirici ve değiştirici gücünün farkındayım, bu yüzden halkın farkındalık ve değişim için Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi eserleri okuması gerektiğini düşünüyorum. Toplumcu gerçekçilere ve sol cenaha göre burjuvazi daima halkın öğrenme hevesini engellemeye, sansüre, iş yükünü arttırarak boş zaman bırakmamaya yatkındır. Çünkü kendisi bilir ki -aynı Fransız İhtilali’nde olduğu gibi- okuyan halk uyanır.

Toplumcu gerçekçi edebiyat -kendisinin ideolojik altyapısını oluşturan marksizm gibi- diyalektik materyalizmin temel prensiplerini kullanır. Hatta Politzer

ve Marx, diyalektik materyalizmi kullanmayan bir sanatın eksik olduğunu dile getirmekten geri durmaz. Sebep-sonucun çokça görülebileceği bu yapıtlar, realist özelliklerini aslında tamamen diyalektik materyalizme borçludur. Halk bası altında ve nicel değişiklikler sürekli artıyorsa bir süre sonra nitel bir değişiklik patlar, grevler fabrika patronlarının işçileri ezmesinden dolayı olagelir, hiçbir olay sebepsiz yere ve öncesiz veya sonrasız bir şekilde var olamaz. Bunlar, diyalektik materyalizmin karşılıklı etki ve evrensel bağlantı yasalarıyla uyuşur niteliktedir. Bunun yanında, toplumcu gerçekçiler özgül olandan evrensele ulaşarak halkın kendini görmesini sağladılar. Okuyucu, toplumcu gerçekçi edebiyat üzerine yoğunlaştıkça; kendi yaşantısında ve toplumsal gündemde sürekli bir şekilde sebep-sonuç ilişkisini arar ve kendince bir beyin fırtınası yaparak (tez ve antitezler üreterek) ahlaki yargılarını yıkılmaz (veya kontra argümanlara hazır) bir şekilde kurar. Bireyin perspektifi, kendi gerçekliğini okudukça genişler. Sonuçta üçüncü bir göz yaşananları her zaman daha net aktarır.

Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi eserlerde tarihsel gerçekçilik adına tarihsel materyalizm kullanıldığından (ve her türlü romantik anlatı geride bırakıldığından) millî edebiyatçılardan çok daha realist bir Anadolu anlatıları vardır. Kurtuluş Savaşı'nda halkın mücadelesini de, acısını da, kayıpları da, yaşadıklarını da bir ayna niteliği görerek anlatırlar. Acılar içindeki Anadolu'yu güzelleme girişiminde bulunmaz, halkın kayıp hayatlarını olumlamaya çalışmaz; bunun yanında mücadelenin amacını ve kazanılanı, bu yolda yürüyenleri yüceltir.

Bunların dışına çıkarak sanat tarihi ve estetik üzerine konuşmak gerekirse de Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi edebiyat, sanat namına bir başkaldırı olarak nitelendirilebilir. Marx ve Engels'in yazın ve sanat üzerine söylediklerinden yola çıkarak kendilerinin sanatı günümüz postkapitalist dünyasında bir meta olarak gördüklerini, ve sanatı meta durumundan çıkartmak için bu düzenin sona ermesi gerektiğini düşündüklerini biliyoruz. Sonuçta sanatın ticari değeri oldukça büyüktür ve tarihe baktığımızda önemli eserlerin çoğunun soylu veya burjuva sınıflarının adına/isteği üzerine, para için yapıldığını görebiliriz. Bu nedenle sanatçılar ve yazarlar işçi konumuna getirilir, bu yüzden de kapitalizmin hüküm sürdüğü bir dünya modelinde sanatın sanat için yapılması mümkün değildir. Sonuçta bir sanatçı -her ne kadar sanatsal kaygıları olsa da-, sanatını yapmazsa (daha doğrusu işini yapmazsa) hayatta kalamayacağını ve temel ihtiyaçlarından mahrum kalacağını bilir. Sanat, bu gerçeklikte sanatçıların para kazanma aracıdır. Bu durumda (özellikle günümüzde) sanatçılar çoğunlukla ikiye ayrılır: İşçi olduğunu kabul ederek bu düzenin sona ermesi, "sanatı sanat için yapabilmek" adına "sanat toplum içindir" anlayışıyla eserler verenler ve işçi olduğunu kabul ederek bu düzeni olumlayan eserler verirken sanatın meta olmasına karşı bir sorunu bulunmayanlar. Özellikle Pop Sanat akımıyla olumlanmaya başlanan popüler ve kapitalist tüketim ürünlerini eserlerindeki ana temsilciler olarak belirleyen sanatçılar; serigrafi gibi teknikler ve sanatı olabildiğince ticarileştirme gibi adımlarla statülerini yükseltmeye çalışır. Bunun karşısındaysa düzene isyan eden dadaistler, performans sanatçıları, sokak sanatçıları ve özellikle edebiyat üzerine eserler veren sosyalist realistler vardır. Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçileri de sanatı sanat için yapabilmek adına bir süre sanatı toplum için yapmışlardır. Bu açıdan bakarak estetik bir perspektif kazanmak, sanat tarihi hakkında karşıt görüşleri yorumlayabilmek

için toplumcu gerçekçi edebiyatı okumak çok önemlidir. Aynı zamanda dünyanın sanatı etkilediği gibi kendileri de dünyayı etkiler. Tarihsel bağınıtları elde edebilmek, sosyal hayattaki değişimleri takip edebilmek için de okunabilecek önemli eserler Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi edebiyat külliyatında bulunur.

Bunlardan öte sol fraksiyonların birçoğunu görebileceğimiz bu dönem edebiyatında, feminizm ve kadınların özgürleşmesi gibi temaları görmek de çokça mümkündür. Suat Derviş, Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi edebiyatın en önemli yazarlarından biri olarak kadınların kapitalist düzende nasıl aşığıldıklarını çokça anlatır. Kendisi tıpkı dönemdaşı Nazım Hikmet gibi varlıklı bir ailede doğup büyümüş olmasına rağmen gazetecilik hayatında halkın çektiği acıları görmüş ve gördüklerini sanatına iğne iplik gibi nakşetmiştir. “Bu Roman Olan Şeylerin Romanıdır” adlı eseri, Suat Derviş için bir kırılma noktasıdır. Romanın adı, “gerçekleri anlatmak” temasından yola çıkılarak verilmiştir. Suat Derviş, halkın acılarını görmezden gelerek yazılan her türlü romantik bazlı eseri “rüya” olarak tanımlayarak bu romanla beraber “uyandığını” ilan etmiştir. Toplumcu gerçekçi edebiyat; bir nevi uyanmaktır, aydınlıktır, karanlıktan çıkıştır, farkında olmaktır. Sanatçının *Fosforlu Cevriye* adlı eseri de toplumun ahlaki normlarını sarsan bir gerçeklikte yazılmıştır. Kadınların (ve aslında genel olarak tüm insanların, ama sanatçının anlatısı özellikle kadınlar üzerinden gitmiştir) bu düzende daima birer “köle” durumunda olmasını sert ve yalın bir dille eleştirir. Toplumcu gerçekçilik “gerçeklik”tir, yalanlardan arınmadır, kandırmalardan uzaklaşmaktır.

Hatırlıyorum, küçükken okuduğum ilk Cumhuriyet Dönemi toplumcu gerçekçi eser Aziz Nesin’in *Ben de Çocuktum* adlı hikâye kitabıydı. Ben bu yapıtı senenin başında tekrardan okudum. Büyüdükçe kafada oturan kalıplarla ve deneyimle tekrar okuyunca, kitabın hatırladığım kadar sürreal olmadığını fark ettim. Ben, herkesin var olduğu sistemi anlamasını istiyorum. Dünyanın işleyişini en yalın şekilde gösteren bu dönem ve bu akım, her şeyden önce gerçek. Gerçek, tarihe baktığımızda eninde sonunda ulaşılan ve devindirici güçlerin yönünü belirleyen nihai kavramdır.

“Artık rüya görmüyorum, uyandım. Beni hayal değil hayat alakadar ediyor.”

TÜRK EDEBİYATININ KIYMETLİ MİRASI

İpek KARACA

Emlak Konut Mimar Sinan Anadolu Lisesi (Büyükçekmece), 11. sınıf

Döneminin kusursuz birer örneğidir edebî eserler. Yüzyıllar boyu insanlığın kendini en başarılı şekilde ifade ettiği eserlerdir. Belki biz okurlara tekrar tekrar okuma ve her seferinde yeniden keşfetme olanağı sunuyorlardır. Belki de çoğu zaman hayatlarımıza dokunuyorlardır da farkına bile varmıyorduk.

Üzerinden yüzyıllar geçse de dönemin koşulları değişse de toplumlar evrilsen bile okuduğumuzda kendi hayatımızdan kesitler yakalayabiliyor oluşumuz ölümsüz kılar edebî eserleri. Aslında her edebî eser, bir parça bizden taşıyor. Her okuyuşta farklı bir kapı aralıyor, okuduğumuz yaşa ve bir bir çıktığımız hayat basamaklarına göre farklı hikâyeler barındırıyor. Kimi zaman ortaya çıktığı dönemin sosyal ve kültürel yapısını yansıtıyor. Tıpkı Oğuz Türklerinin yaşantısını Dede Korkut Hikâyeleri'nden; Kurtuluş Savaşı'nı Halide Edip'ten, Yakup Kadri'den ve nicelerinden öğrendiğimiz gibi. Kimi zaman da geçmiş ile gelecek arasında bir köprü vazifesi görüyordu. Şiirlerinde divan şiiri ile modern şiiri harmanlamış Yahya Kemal misali... Geçmişe bağlı kalarak yol kat edemeyip geçmişle tüm bağımızı kopararak da geleceğimize yön veremeyeceğimiz gibi. Bunun en güzel örneğini de henüz geçmişin köklerinden kurtulamamış Tanzimat Dönemi'nin "biçim olarak eski, içerik olarak yeni" eserlerinde görürüz.

Bir yandan farklı perspektifler sunarlar hayatımıza. Her okuduğumuzda farklı hikâyeler, farklı duygular, farklı bakış açıları... *Küçük Ağaç* ilk kez okurken Çolak Salih'i, ikinci kez okurken Anadolu halkını, belki üçüncü kez okurken Tarık Buğra'yı anladığımız gibi. Çünkü önce hikâyesini kavrarız eserin. Sonra karakterlerini ve en son kullanılan dilin inceliklerini. Her okuyuşta daha da derinleşir anlam. Her okuyuşta biraz daha kendimizi buluruz satırlarında. Her okuyuş farklı bir yolculuktur bu bakımdan. Geçmişe doğru yola çıkıp kendimizi bulduğumuz bir yolculuk. Bir yandan da konuşuyorlardır âdeta bizimle. Dönemden döneme toplumlar da ihtiyaçları da değişse bile her asır, her dönem verecekleri bir mesaj mutlaka vardır. Bundandır ki değerini hiçbir zaman kaybetmeyen aksine gün geçtikçe kıymeti artan eserlerdir edebî eserler. Belirli bir yaşa, belirli bir okuyucu kitlesine veya bir kültüre hitap etmiyorlardır. Bu açıdan farklı yorumlanmaya açıktırlar, toplumların içinde bulunduğu güncel durumlara göre şekil değiştirebilirler. Yüzyıllar boyu yaşanan mutlulukları, acı-

ları edebiyata yansıtılabildiğimiz için bu kadar ölümsüz olmayı başarmış eski yapıtlar. Yaşanılan acıları, geçirilen kıtlıkları, atlatılan afetleri satırlara döküp gelecek kuşaklara ışık tutabildikleri için. Saka Türklerinin kağanları Alp Er Tunga'ya yazdıkları sagu gibi, Uygurların yaşadıkları kıtlıklardan sonra ortaya koydukları "Göç Destanı" gibi, Nazım Hikmet'in, Anadolu halkının direnişini anlattığı *Kurtuluş Savaşı Destanı* gibi. Tüm bu eserler gelecek kuşakların, bizlerin yolunu kaybettiğinde rehberi olmuş, olmaya da devam edecek eserlerdir.

Diğer yandan bir toplumun, bir kültürün geçmişini öğrenirken ışık tutarlar yolumuza. Belki tarihî eserler kadar objektif yansıtmıyorlardır geçmişî fakat toplumlar acılarını, sevinçlerini geçmişten bu yana en güzel biçimde sanatla, edebiyatla yansıtmışlardır. Farklı kültürleri anlayabilmek adına ortaya koydukları edebî ürünleri incelemeniz doğru bir seçim olacaktır. Çünkü bir edebî eser; o toplumun coğrafyasını, ekonomisini, inancını, örf ve âdetlerini, düşünce biçimini yansıtır. Kısaca her edebî eser ortaya çıktığı dönemin izlerini taşıyordur. Bu eserleri okuyarak geçmişî anlamlandırmış oluruz. Geçmişî anlamlandırdığımız ölçüde de geleceğimize yön verebiliriz.

Kimi zaman da hayatımıza yön vermekten öte bizden biri olur karakterler. Büründüğümüz kişilikleri onlarla özdeşleştiririz. Bazen peş etmeyişi ve savaşçılığıyla *Çalikuşunun Feride'si*, bazen cesareti ve sevdasıyla *İnce Memedin Memed'i*, bazen de nahif ruhu ve inceliğiyle *Kürk Mantolu Madonnanın Raif Efendî'si* oluruz.

Çoğu zaman iç çekerek okuduğumuz eski dönem eserleri, çağının çok ötesinde eserlerdir aynı zamanda. Toplumuna ayna olmayı başarabilmiş yazarların kaleminden çıktıysa şayet, nesiller geçse dahi varlıklarını korumaya devam ederler. Çünkü evrenseldir bize aktarılan değerler. Bunu birbirinden yavaş yavaş kopan, birbirlerine kenetlenememiş aile yapılarını Reşat Nuri *Yaprak Dökümünde*, Hüseyin Rahmi *Mürebbiyesinde* işleyerek aktarır bizlere. Tıpkı yanlış batılılaşmayı Recaizade Ekrem'in *Araba Sevdasında*, Ahmet Mithat'ın *Felatun Bey ve Rakım Efendide* anlattığı gibi. Yazıldıkları tarihten bu yana geçen zaman neredeyse bir asrı aşkın olmasına rağmen, varlıklarını hala hissettiriyorlar günümüzde. Çünkü aradan ne kadar zaman geçerse geçsin, bazı olaylar, sorunlar yalnızca şekil değiştirerek her dönemin gündemi olmaya devam edecekler. Çatırdayan aile bağları gibi, batılılaşmanın yanlış anlaşılması gibi.

Toparlamamız gerekirse kimi zaman geçmiş ile günümüz arasında köprü kurar, kimi zaman farklı perspektifler yakalamamızı sağlar, kimi zaman da verdikleri mesajlarla konuşurlar bizimle. Kimi zaman acılarımızı paylaşır, toplumların tarihlerine ışık tutar; kimi zaman ise gelecekte göz kırparlar çünkü anlattıkları hikâyeler itibarıyla çağlarını aşar bu eserler. Kısaca okurken kendimizi yeniden keşfedeceğimiz edebî eserler, sanılanın aksine kitaplarda değil hayatın içindedirler.

GEÇMİŞTEN GELECEĞE

Dila Melike DEMİR

Kağıthane Anadolu Lisesi (Kağıthane), 11. sınıf

Toplumun yapı taşı olan insan, kendini ifade etmek için kendi gibi canlı bir ögeyi kendine araç yapmış, bu araca da “dil” demiştir. Bu doğal vasıtayı insan sadece kendi ömrü içerisinde keşfedip kullanmamış, kendinden önceki nesillerden miras alıp gelecek nesillere aktarmıştır.

Peki, bu vasıta nasıl oluyor da nesiller boyu devam edebiliyor; kültürü taşıyor ve medeniyetler arası bir köprü olabiliyor? Bu soruların cevabını düşünüp kendimce toparlayacak olursam şöyle söyleyebilirim: Resim ve müziğin bir sanat olması gibi dilin güzelliğini yansıtan sanat da estetik duygu ile dilin harmanlanarak somutlaştırılmış hâli olan edebiyattır. İnsan hayal gücünün ifade becerisi olarak dili kaynak almış ve kendi dönemi içerisinde yaşadığı topluma paralel olarak edebiyatı kendi sesi yapmıştır.

Edebiyat sanatçısı, eserlerini üretirken toplumun nabzını tutarak edebiyatı toplumun aynası yapar. Bunun içindir ki toplumsal yaşantıya paralel ilerleyen edebî dönemleri, edebiyat sanatçısı iyi bilmeli ve takip etmelidir. Edebî dönemleri bilmek ise toplumumuzu daha yakından tanımamızı, geçmiş ile olan bağlarımızı güçlendirmemizi sağlar. Bir Türk evladı olarak toplumumuzu tanımak ve anlamak için işe İslamiyet öncesi edebî dönemle başlamanın isabetli olacağını düşünüyorum. Şu an Anadolu topraklarında yaşamakta olsam da atalarımın bana yadigar kalan eserlerin, neşet ettiğimiz Orta Asya’daki köklerle bağımı güçlendirdiğini hissediyorum.

İslamiyet öncesi edebî döneme ait eserleri özellikleri açısından ele aldığımızda milattan sonra sekizinci yüzyıla kadar olan “sözlü edebiyat” ile sekizinci yüzyıldan başlayıp on birinci yüzyıla kadar süren “yazılı edebiyat” devrelerini görürüz. Sözlü edebiyat döneminde atalarımız, dinleme ve anlatma ihtiyacını gidermek için dolaylı olağanüstü olayları, kahramanlıklarını, yaslarını, aşklarını şiirle anlatmıştır. Peki, neden düzyazı değil de şiir?

Şiir, öncelikle insani duyguları harekete geçiren bir yazı türüdür. Atalarımızın şiiri tercih etme sebebinin dizelerde uyak olması, ulusal ölçümüz olan hece ölçüsüyle yazılması, ata enstrümanımız olan “kopuz” adlı sazla dile getirilerek gönül telini titretmesi, kulak vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılma kolaylığı ve

şiiirin duyguları ifade etmede özgürlük tanınmasından olduğu kanaatindeyim. Ayrıca şiiirleri; hekimlik, din adamlığı gibi meslekleri şahsiyetlerinde toplamış, “ozan, şaman, kam, bakşı” adları ile öne çıkan, toplum üstü kişilerin söylediğini de eklemekte fayda var.

Yazılı edebiyat döneminde, milattan sonra altıncı yüzyıla tarihlenen Yenisey Yazıtları okunamadığı için maalesef yazılı bir eser kabul edilemezken milattan sonra sekizinci yüzyıla ait “Orhun Kitabeleri” Türk edebiyatının ilk yazılı örnekleri kabul edilir. Peki, Orhun Kitabeleri’nden iki yüz yıl önce yazılan Yenisey Yazıtları aynı alfabeyle, arı bir Türkçeyle yazılmasına rağmen niçin ilk olma hakkını Orhun Yazıtları’na kaptırdı? Yenisey Yazıtları kısa ve abartısız tarzda mezar taşları olmak üzere dikilmişken Orhun Yazıtları’nın birlik ve beraberliği önemseyen, coşkunun, duygulu Türk milletinin bir devlet olarak kuruluşunu yüksek heyecan ve lirik bir söyleyişle anlatmaktadır. Bence en önemli sebep bu olsa gerek.

İnsanoğlu her çağda yaratılışı sorgulamıştır. Nereden gelip nereye gideceğimiz düşüncesi, insanoğlunun zihnini daima kurcalamıştır. Önemli gördüğü fakat anlatmakta zorlandığı noktada ise insan, hayal gücünü devreye sokarak sanatsal bir anlatım ile bunu destanlaştırmıştır.

İslamiyet öncesi Türk edebiyatında pek çok destan ile edebiyatımızın zenginliğini görebiliyoruz. Örneğin Oğuz Kağan Destanı ile Hun Hükümdarı Mete Han’ın kahramanlıklarını öğreniyor, Yaratılış Destanı ile evrenin yaratılışını atalarımızın bakış açısından okuyor, Ergenekon Destanı ile yıkılan Göktürk Devleti’nin nasıl yeniden ayağa kalktığına şahit oluyoruz. Ayrıca örneklerimizdeki gibi kültürümüzün zenginliğinin bir göstergesi olan destanlar; göçebe, avcı ve savaşçı olan, özgürlüğü kutsal bilen atalarımızın yaşam şekillerini, kahramanlıklarını bize anlatırken onların şecaatleriyle onurlanıp onları örnek almayı ve millet olarak birlik olmayı, diri olmayı da öğretiyor.

Koşuklar ile onların aşka, doğaya, savaşa ve yiğitliğe bakış açlarına şahit oluyoruz. Öyle ki bu yazı türü bir gelenek olarak devam etmiş, İslamiyet’in kabulünden sonra halk edebiyatında yerini koşmalara, divan edebiyatında yerini gazele bırakmıştır.

“Közden yıarsa, gönülden yeme yırar. (Gözden ırak olan, gönülden de ırak olur.)” gibi günümüze kadar ulaşmış yol gösterici “sav”lar ile ifadelerimizi kısımdan ve incisinden söylüyoruz.

Yiğitlerinin, kahramanlarının kayıplarında atalarımızın hislerine tercüman olan “sagu”lar ile yüzyıllar geçmiş olsa da yüreğimizde o duyguları tazeliyoruz. Mesela ünlü Türk hükümdarı Alp Er Tunga’nın ölümü üzerine duyulan acıyı dile getiren “Alp Er Tunga Sagusu” bu yazı türü için güzel bir örnektir. Sagular, İslamiyet’in kabulünden sonra halk edebiyatında ağıt, divan edebiyatında ise mersiye olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bizler kökleri milat öncesi bin yıllara giden, dünya tarihine yön veren, medeniyete damgasını vuran bir milletin çocuklarıyız. Tarihimizi aydınlatan İslamiyet öncesi dönem kaynakları ile hâlâ köklerimize sıkı sıkı tutunuyoruz.

Bilmeliyiz ki milletler geçmişini, iyi bildikçe sevebilir, sahiplenebilir ve gelecek kuşaklara aktarabilir. Türk evladı, atalarını tanımak ve aktarmak için öncelikle atalarının ortaya koyduğu edebî eserleri tanımalıdır. Atalarının mirası ve Türk milletinin geleceği, Türk evlatlarının kültürel miras ürünleriyle dimağ ve ruhlarını beslemesine bağlıdır. Geçmişle bağlantı kuramayan bireyler tam bir aidiyet duygusu edinemez ve bu bireylerden oluşan milletler daha çabuk dağılır diye düşünüyorum.

DEĞİŞEN KÜLTÜRLER VE EDEBİYAT

Esmanur UÇAR

Istanbul Atatürk Anadolu Lisesi (Beyoğlu), 11. sınıf

Medeniyetlerin zamanla değişen hayat felsefelerini, toplum hukukunu ve daha niceğini anlayabilmek için söz konusu medeniyetin edebiyatına ve inancına bakmak oldukça yardımcı olur. Büyük bir topluluğun aynı zamanda, aynı türde yazılar yazıyor ve aynı konular üzerinde duruyor olması, onların nelere önem verdiğini ve olaylara nasıl yaklaştığını anlatır bizlere.

Türk edebiyatında da Türklerin tarih boyunca neleri önemseydiğini anlatan birçok dönem bulunuyor. Bu dönemler arasından dinin ve toplumsal dayatmaların insanlara, tarihe ve edebiyata olan etkisini en iyi İslamiyet öncesi ve İslamiyet etkisindeki Türk edebiyatını birbiriyle kıyaslayarak anlayabiliriz.

İslamiyet öncesi yazınsal eserleri incelediğimizde o dönem insanların inandığı ve önem verdiği olaylar İslamiyet etkisinde yazılanlardan oldukça farklıdır. İslamiyet öncesinde, insanların gerçek olma ihtimali düşük olaylara çokça inandığını görüyoruz. İslamiyet etkisinde ise kişilerin, toplumun inandığı dinin kurallarını ve yasalarını göz önünde bulundurarak uçarıya kaçmadan eserler yazdığını görürüz. Bu dönemlerde yazdıklarından dolayı idam edilen veya toplum tarafından dışlanıp hor görülen kişilere bakarak da insanların hayatında dinin etkisinin büyük olduğunu ve dine yönelik eleştiriye yer olmadığını anlayabiliriz. Bu da bize dönemin toplum hukuku ve yapısı ile ilgili ipuçları verir.

Edebiyatta herhangi bir akımın olmadığı ve yazılarda medeniyetler yerine dinlerin etkisini gördüğümüz İslamiyet öncesi Türk edebiyatında sagu, sav, koşuk ve destan gibi türlerle İslamiyet etkisindeki Türk edebiyatında gördüğümüz ağıt gibi türler birbirine benzer şeylerdir. Ancak her ne kadar tür ve tema olarak aynı olsalar da farklı zamanlarda ve farklı dinlerin etkisinde yazıldıkları için birbirine çok da benzemezler.

Değişen toplum hukuku ve inancı, yapılan göçler ve değişen rejimler onların hem dilinin hem de dili kullanım şeklinin değişmesine sebep olmuştur. Dili kullanım şekillerinden biri topluma bir şeyler kazandırmak isterken bir diğeri ise bireye bir şeyler kazandırmayı hedeflemiştir. İslamiyet'in etkisini yoğun bir şekilde hissettiğimiz divan edebiyatı dönemine ve hemen sonrasında başlayan Tanzimat dönemine baktığımızda bu iki kullanım şeklinin farklarını görebiliriz. Divan edebiyatında toplumsal sorunlara değinilmez; aşk, sevgili, şarap

gibi konular işlenirdi. Bu sebeple sadece yazınsal eserlerle dönemin yönetim şekline ve toplumsal konularına dair bilgiler edinmemiz pek de mümkün değil. Tanzimat döneminde ise yönetime ve toplumsal sorunlara keskin bir şekilde değinildiğini hatta bu dönemin ikiye ayrılıp başlarda toplumsal sorunlardan bahsedilirken ikinci dönemde, bahsettikleri bu baskının bir nevi kurbanı olup bu konulardan bahsetmemelerinden yola çıkılarak dönemin siyasi ve toplumsal yaşantısı hakkında çok net kararlar verebiliyoruz.

En başta bahsettiğimiz gibi bir medeniyetin yapısını ve toplum hukukunu anlayabilmemiz için edebî eserlerini incelemek bizi istediğimiz bilgilere ulaştıracaktır. Ancak bu medeniyetlerin yazınsal eserlerini anlayabilmemiz için sadece o medeniyeti incelemek yanlış olur. Onların etkilendiği medeniyetlerin de inançlarını, akımlarını ve toplum hukukunu araştırmamız, anlamamız gerekir.

Medeniyetlerin yanlış anlaşılması ve Batı'nın Osmanlı yazarlarının gözlerini boyamasıyla edebiyatımız zedeleyici etkilere maruz kalmıştır. Bu zedeleyici etkilerin önüne geçebilmek için birçok edebiyatçı ortaya eserler koymuştur. Bu eserlerin en çok görüldüğü dönem ise Tanzimat Dönemi'dir. Bu nedenle Tanzimat Dönemi eserleri hem dönemin siyasi ve toplumsal yaşantısını anlayabilmek hem de yanlış batılılaşmanın dile, edebiyata ve topluma olan etkilerini anlayabilmek için büyük bir önem arz etmektedir. Edebiyatın ve toplum hukukunun bozulmaması veya daha iyiye gidebilmesi için bu dönem eserlerini okumak, edebiyatçıların ve onlar arasında olan edebî tartışmaları araştırmamız gerekir.

Entelektüel kesimin, edebiyatçıların ve hatta sanatçıların bile engel olamadığı toplumsal ve kültürel bir çürümenin başını alıp gittiğini hepimiz fark ediyoruz fikrimce. Bana sorarsanız bu çürümenin temel sebebi, edebiyatımızın en saygın ve en üst seviyede olduğu dönemlere yeteri kadar değer verilmemesi ve edebiyat tarihimiz için çok önemli olan eserlerin yerine popüler kültürün istekleri için yazılmış olan eserlerin revaçta olmasıdır. Bu eserler bir yandan edebiyatımızın güzelliklerini lekelerken diğer yandan da insanların beklentilerini bu yöne çekerek önemli eserlerin gölgede kalmasına sebep oluyor. Bu da insanların bahsettiği bu dönemlerin eserlerini sıkıcı bulmasına yol açıyor.

Popüler kültür her ne kadar edebiyatımıza kadar girip çürütmelere yol açsa da eski dönem eserleri önemini kaybetmediği ve tekrar tekrar okunup yorumlandığı sürece medeniyetlerin edebiyatı ve kültürü korunmaya devam edecektir.

ZAMANIN RUHU

Aylin KILIÇ

Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi (Ümraniye), 11. sınıf

Millî hafızayı gelecek nesillere aktarmak tarih sayfasında “millet” olarak kalabilmenin yegâne şartıdır. Bu aktarımın sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesinin ön koşulu ise milletimizin maddi ve manevi kültürel değerlerini bir zincirin halkaları gibi birbirine sağlam bir şekilde geçirerek bütünlük oluşturmaktır. Eğer bunu gerçekleştiremezsek zincirin parçaları paslanır ve bir müddet sonra zincirin kopması kaçınılmaz olur. İşte bu hususta belirli zamanların ruhuna inmeliyiz. Derin araştırma ve okumalar sonucunda ürünlerin oluşturulduğu zamanın ruhunu iyi kavrayarak o dönemin kimliğine bürünmeliyiz.

Okuduğum edebî eserler, ancak yazıldığı dönemin ruhunu yansıttığında beni derinden etkileyebilir ve kalbimdeki sazın tellerini titreştirebilir. Kendimi eserin içindeki karakterlerden biri gibi hissetmedikçe; onların yaşam tarzlarını, dünya görüşünü öğrenmedikçe okumamın bir anlamı kalmaz. Çünkü okuduğum eserle yaşadığım dönem arasında bağlantı kurmam, onları anlayıp kendi dönemimle karşılaştırmam benim için okuma faaliyetimin önemli amaçlarından biridir.

Belirli döneme ait eserleri okumanın en önemli gerekçelerinden biri de o ürünlerin geçmiş ile günümüz arasında bir köprü vazifesi görmeleridir. Bir milletin benliğini kaybetmemesi için geçmişini sürekli hatırlaması gerekir. Kendi tarihini, kültürünü, değerlerini kaybetmiş bir millet dünyadaki hayatta kalma mücadelesine bir sıfır geride başlar. Devlerin arasında cüce olur. Bunun düşüncesinin bile ürkütücü olduğunun kanaatindeyim.

İnsanoğlunun her zaman fikirlerine öncü olacak bir kaynağa ihtiyacı olmuştur. Bu yüzden belirli dönemlere ait eserleri okumak yürüdüğümüz karanlık ve çıkmaz olduğunu düşündüğümüz yollarda meşale işlevi görür. Geçmiş dönemlerin ruhu, toplumla olan bağı günümüz toplumuyla özdeşleşir ve insanoğlunun iç dünyasına ışık tutar.

Şahsen okuduğum eserlerin bana manevi anlamda öncü olmasını isterim. Bundan dolayı beni düşünceleriyle derinden etkileyen bir yazardan bahsetmek istiyorum. O kişi tahmin ettiğiniz üzere Mevlana. O, on üçüncü yüzyılın zamanın ötesinde yaşayan önemli isimlerindendir. Eserlerinde sevgi, saygı ve hoşgörü kavramlarıyla ön plana çıkmıştır. Mevlana’yı okumamın ve araştırmamın sebebi bana göremediğim güzellikleri göstermesidir. Hayatın sadece maddi unsurlar-

dan değil, her birimizi bir cevher gibi parlatan manevi unsurlardan da oluştuğunu hatırlatır. Ne zaman okyanusun derinliklerinde kendimi boğulmuş hissetsem ve bir kaçış yolu bulamasam Mevlana'nın öğretileri aklıma gelir. Kısacası hayatımda kendime rehber edindiğim kişileri okuyunca okyanustan çıkmanın yolunu bulurum.

Bana göre hayatın bir şekilde akıp gitmesinin yolu sevmekten geçer. Doğayı, insanları, hayvanları, gökyüzünü sevmek... Biz şu küçücük dünyada sevmeyi unutuyoruz. Hayatın dur durak bilmeyen akışında hem bencil hem de cimri insanlara dönüşüyoruz. Ne var ki tarih kokan eserleri okuduğumuz zaman bize asırlar ötesinden seslendiklerini ve kaybettiğimiz güzel duygularımızı yeniden canlandırdıklarını görürüz. Okuyarak içimizdeki susuz kalmış fidanlara bir nebze su serper ve onları tekrardan yeşertmiş oluruz.

Evrenin dehlizlerinde kaybolmak için de okuruz. Farklı diyarlara göç etmek ben de öyle büyük bir tesir bırakır ki sanırım bu duygunun sizlere açıklayabileceğim bir tarifi yok. Belirli döneme ait eserleri okurken kendimi zaman makinesiyle hiç bitmeyecek bir yolcuğa çıkmış gibi hissederim. Dönemin ruhu içime işler. Hiç yabancılık çekmem orada. Çünkü bilirim ki insan yine insandır. Duygularımız, düşüncelerimiz, ırklarımız, dillerimizdeki farklılıklar bu yolcuğun bana kattığı zenginliklerin karşısında kömürün elmasa dönüşmesi gibi değerlendirilir. Onları tanıdıkça ve kendimi onların yerine koyabildikçe elmasaların hazineme yağmur damlaları gibi dökülüp çoğaldığını görürüm. Onlar sayesinde yepyeni bakış açıları kazanırım. Ufkum genişler. Dolayısıyla okumak var olan dünyanın bambaşka bir dünyaya dönüşmesine öncülük eder.

Ayrıca okumak bireyi etkilemekle sınırlı kalmayıp toplumları da etkileyerek yeni düşünce biçimlerine önyak olabilir. Örneğin Yunus Emre ve Mevlana gibi birçok isim verdikleri eserlerle on üçüncü yüzyılda tasavvuf anlayışının temellerini attıktan sonra Türk-İslam düşüncesinin zeminini hazırlamışlar, sonraki dönemlerde ortaya çıkacak eserler için bir kültür aktarımı yapmışlardır.

Hülasa zincirlerin paslanmasını önleyelim, her bir parçasına aynı değeri vererek gelecek nesillerimize o zincirin ucunu uzatalım. Anılarımızı, mutluluklarımızı, sevinçlerimizi, üzüntülerimizi, acılarımızı yaşatalım. Sabredemediğimiz ve artık dayanamadığımız zamanlarda okuyalım, sabrı öğrenelim. Sevgiden mahrum kaldığımızı düşündüğümüz her an okuyalım, sevmeyi hatırlayalım. İnsan olmayı unutmayalım. İnsanlığımızı yüce şairlerimizin, yazarlarımızın ışığında sorgulayalım. Harika dünyalara göç edelim, şahane deneyimler elde edelim. En önemlisi okurken zamanın ruhunu hissedelim, kendimizi o mükemmel hissin büyüüne kaptırıp yaşamışlıklar ile yaşadıklarımızı mukayese edelim. Bu yüzden okuyalım.

SÖZCÜKLER BİZE KALSIN, BİZİM KALSIN

Eylem AYDIN

Rauf Denктаş Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi (Pendik), 11. sınıf

“Dilimiz yozlaştı.” “Dilimiz yozlaşıyor.” “Dilimizi yozlaşmaktan nasıl kurtarabiliriz?” Bu cümleler son zamanlarda çok yerde ve çok sayıda duyduğumuz cümleler değil mi? Çok da yerinde cümleler aslında. Çünkü gitgide bize ait kelimelerin yok olduğunu, dilimizden kayıp gittiğini fark ediyoruz. Örnekler o kadar çok ki... Hangi kelimelerle örneklendireceğime karar bile veremiyorum. Peki, neden bu kadar önemsiyoruz bu konuyu? Dilimizin yozlaşmasını neden istemiyoruz? Öz varlığımızı kaybaldığı için mi, kültürümüz yok olduğu için mi yoksa tarihte zenginliğini anlatmak için sayfalarca dolu kitaplar yazıldığını bildiğimiz için mi? Evet. Cevap hepsi.

Hatta aklıma hemen öğrenim hayatımız boyunca karşıma çıkan kitabın ismi geliyor. Dîvânü Lugâti't-Türk. Kaşgarlı, eserinin başındaki sebab-i telif bölümünde eserini, yükselen bir güç olan Türklerin türlü güzelliklerle dolu olan dilini Araplara öğretmek amacıyla yazdığını söyler. Kaşgarlı Mahmud'a hak vermemek imkânsız. Çünkü dilimizin her konuya ve her duruma uygun kelime barındırma gibi bir özelliği var. Gerek gerçek anlamlı sözcüklerin varlığıyla gerekse mecazlı söyleyişlerin varlığıyla Türkçenin aslında yeterince güçlü bir dil olduğunu hepimiz öngörebilir ve kabul edebiliriz. Özellikle de Türkçenin güçlü türetme yeteneği ve sondan eklemeli bir dil olması tüm varlık ve kavramlara uygun kelime bulundurmasına imkân sağlıyor.

Tabii ki bunları dile getirirken atasözlerimiz ve deyimlerimizi de unutmamak gerekir. Günlük hayatımızda her duruma uygun bir atasözü ya da deyim illaki kulağımıza çalınmıştır. Hatta kimi zaman bu cümleler halkımızın vazgeçilmez ve güldürücü özellikleri arasında bile gösterilebilir.

Peki, bizim için bu kadar kıymetli ve yüce bir değeri görmezden mi geleceğiz? Elbette hayır. Kelimelerimize sahip çıkmakta biraz inatçı olmalıyız sanki. Teknolojiye ve dünyadaki gelişmelere kendimizi kapatalım demiyorum ama dilimizi korumakta bence kararlı olmalıyız. Çünkü bize ait olan, özümüzde var olan dilimizden bahsediyoruz. Bunu yapabilmenin yollarından birisi de geçmişe sahip çıkmakla, değerlerimizi, kültürümüzü günümüze taşımakla mümkün.

Binlerce yıldır varlığını nesiller aracılığıyla sürdüren, Orta Asya bozkırının soğuşunda yaşam mücadelesi veren, kılıç kuşanıp yurduna sahip çıkan ataları-

mızın dilini bize ulaştıran Kaşgarlı Mahmud'u okumak aslında kültürümüzü okumak değil midir? O dönemin yaşantısını günümüze taşımak, atalarımızı yâd etmek, sözünü dilimizde yaşatmak bizi biz yapmaz mı? Kimlik millet, millet de köken olduğuna göre kimliğe sahip çıkmak geçmişe, kültüre, dile sahip çıkmakla olmaz mı?

Göktürk Kitabeleri'nde Bilge Kağan'dan, Dîvânu Lugâit't-Türk'te Kaşgarlı Mahmud'dan, Dîvân-ı Hikmet'te Ahmed Yesevî'den, ayrıca Yunus Emre'den, Ömer Seyfettin'ten, Ziya Gökalp'ten ve Atatürk'ten Türkçe adına, Türklük adına öğreneceğimiz daha nice bilgiler, değerler varken, bu eserleri bu yazarların yazdıklarını tekrar tekrar okumak gerekirken tüm bunlar görmezden gelinirse eğer işte o zaman ne dil kalır elimizde ne de kimlik. Binlerce yıllık varlığımızı bu bilgi birikimine borçlu olduğumuzu unuttuğumuz zaman Türklük adına pek de bir şey kalmaz elimizde. Yeni dünya düzeni ile yeni kelimeler tabii ki dilimize girecek, o kelimeleri günlük hayatta kullanacağız ama eğer elimizde bir kelimenin Türkçesi varken biz gidip yabancı olanı seçersek işte o zaman kaybetmeye başlarız. "Özçekim" demek yerine "selfi" dersek, "gecikme" yerine "rötar" dersek ve bunun gibi nice kelimelerin Türkçesini tercih etmezsek işte o zaman Türkçeye zarar vermek bir yana atalarımızın emanetine sahip çıkamamış olmaz mıyız?

Sözün özü Türkçe adeta bir kar topu gibi büyümekte, gelişmekte, güçlenmekte ve öz söze dönüşmektedir. Bunu yaparken dilimize yabancılaşmamalı, geçmiş bağları sürdürebilmeli ve kimliğimizi korumaya devam etmeliyiz.

DÖNEM ESERLERİNİ ANLAMAK

Nisa Nil DEMİR

Gazi Anadolu Lisesi (Küçükçekmece), 11. sınıf

Belirli dönemlerle ilgili yazılan edebî eserlerin değeri, onları anlamaktan geçer. Anlamaksa en basit tanımıyla bir kavramın kafamızda canlanan resmidir. “Anlamak” kelimesinin kökü olan “an” sözcüğü, akıl anlamına gelmektedir. Belirli dönemlere ait eserler, aklımızda ve hayal dünyamızda bazı resimler oluşturur.

Belirli döneme ait yapıtları okuduğumuzda hepimizin kafasında canlanan resim farklıdır. İnsan her şeyin ölçüsüdür denebilir bu yüzden. Ben, bu durumu bir su birikintisini seyretmek olarak görmekteyim. Kimisinin suyu belli yaşanmışlıklardan ötürü bulanık, dalgalı ya da durulmuş bile olabilir. Ayrıca bu bakışımızın farklılığının bir sebebi olarak da günün saatini örnek verebiliriz. Gecenin alacakaranlığında farklı, zifirisinde farklı görürüz. Değindiğim bu saat farklılığını oluşturan farkı, edebiyatın belli akımlara ve dönemlere ayrılması olarak görebiliriz. Örneğin, klasisizm akımını ele alacak olursak bu akımın öne çıkan ürünü tragedyalardır. Bu tragedyalara tanımsal olarak göz gezdirdiğimizde bir trajedinin anlatılması olarak bahsedilebilir, isminden de anlaşılacağı üzere. Fakat bu türün özelliklerini incelediğimdeyse hayatın gerçek dramlarını barındırmadığı yönünde bir görüşe kapılmaktayım. Bunun sebebiyse şiddet, cinayet gibi “çirkin” olayların sahnede sergilenmemesidir. Ne zaman ki bir şimşek çakar ve önce görüntüsünü görürüz, sonra sesini duyarız ya. İşte klasisizm akımı benim için sadece çakan şimşeğin görülmesidir. Sessiz bir istilanın fragmanıdır. Lakin kimi fırtınalar vardır ki şimşeği çaktığında büyük bir yankı uyandırır. Bu durum bana çetin geçen Kurtuluş Savaşı yıllarını ve bunu yaratan olaylar zincirini hatırlatır.

Ziya Gökalp, Namık Kemal ve daha nice yazarlar Atatürk’ün kafasında çakan şimşek görevi görüp harekete geçmesini sağlamışlardır. Dönemlerine ait eserlerin bir diğer önemli yönü de budur aslında: etkilemek. Mustafa Kemal’in de dediği gibi “Eğer bir kurtarıcı bekliyorsanız size hiçbir şey öğretememiş demektir.” Bu sözden ve “Vatanımı en çok seven, görevini en iyi yapandır.” sözünden de yola çıkarak bize ilham verebilecek ve durumumuzun farkına vardıracak edebî eserleri okumalıyız. Ek olarak belirtmeliyim ki klasisizmin gerçeğime uymayan bir yönü de üç birlik kuralıdır. Tarihin tekerrür etmesiyle farklı zaman ve yerlerde aynı olaylar meydana gelebiliyor etkilenme yoluyla olacak biçimde. Bundan hareketle Japonlar, eğitim sistemlerinde Atatürk’ü örnek göstermektedir. Peki ya bana göre klasisizmin bu yönlerini örtecek akım nedir? Elbette natüralizm.

Çünkü bir deney yaparmışçasına gerçekleri göstermektedir. Halit Ziya, bu türün öne çıkan kalemlerinden biri olarak Aşk-ı Memnu eserinde, toplumun yozlaşmasını alt üst tabaka fark etmeksizin göstermiştir.

Bahsettiğim natüralizm akımı bir deneyse postmodernizm ise onun mutasyona uğramış bir ürünüdür. Gerçekliğin bahsi geçmişken postmodernizm, bunun gerek bilinç akışı tekniği gerekse belli bir sisteme bağlı kalmadan ortaya koymaktadır. “The Man From Earth” filminde de atıfta bulunulmuş olan, Hegel’in: “Absürt öncüllerden mantıklı çıkarımlar yapmak.” felsefesini ortaya koyar nitelikte. Bu yönden ben, alakasız gibi görünen iki türün benzerliğine dikkat çekmek isterim: postmodernist eserler ve fantastik/bilim kurgu türündeki eserler. Hegel’in bahsettiğim felsefesinin bir uzantısı niteliğindedir bu eserler. Özellikle Birinci Dünya Savaşı Dönemi’nde yazılmış distopik eserler, bu konuda bir kilometre taşı olmanın yanı sıra, zamanlarında garip gözükse de metaforik olarak kendilerini günümüz dünyası koşullarında gerçekleştirmişlerdir.

Birinci Dünya Savaşı’nın yapıldığı dönemde yazılmış *Cesur Yeni Dünya* isimli distopik eser, kendimizin farkına varmamızın bir yoludur. Yalnızca biz okurları değil, yazarları da etkileyebilmektedir bu eserler. Örneğin, son yıllarda çıkmış olan *Gece Yarısı Kütüphanesi* isimli fantastik romanda Huxley’ninkine benzer bir Schopenhauer felsefesi esintisi aldığımı söyleyebilirim. Schopenhauer’a göre “İyimserler intihar eder.” *Cesur Yeni Dünya*’daki soma hapları da bana göre iyimserlerin bir intiharıdır. Çünkü sırf hapla olan mutluluğu, kendi oluşturabileceklerine tercih ederek hayattan ümidi çoktan kesip bağlarını koparmışlardır. *Gece Yarısı Kütüphanesi*’nde karakterimiz, hayal ettiği seçimleri yaptığı evrenlere gitmekte. Hayatından ve seçimlerinden memnun olmayıp hayattan kopmuş olan Nora, Modern Dünya’mızdaki tüketim örneklerinden sadece biridir.

Günümüzde, hepimiz bir Nora olmuş âdeta. Ya da *Cesur Yeni Dünya*’daki kast sisteminin bir parçası. Soma hapları yerine beynimizi uyuşturan otuz saniyelik videolarla ve tükettiğimiz çeşitli kimyasallarla uyuşturduk. Karşımıza seçimlerimizi değiştirebileceğimiz bir kütüphane çıkmadı gecenin bir yarısında ama hayal dünyamızda yaşayıp depresyona ve tükenmişliğe yakınlığımız gün gibi ortada. Edebiyatsa bugünü kiraz çiçekleriyle süslemek için var. “The Separation” isimli filmin yönetmeninin kafasında oluşturduğu tek bir resimden yola çıkarak tüm senaryoyu yazması gibi, biz de kendimizi edebiyatta bulabiliriz. Askıdaki bir balığa nasıl su direnci etki etmiyorsa köşede durup kendimizi solmaya bırakırsak hayatımızda bizi besleyip büyütecek temelleri bulamayız. Belirli döneme ya da akıma ait eserleri okumaksa bize bambaşka zamanlarda, bambaşka hayatlarla yaşayan yazarların da başta bahsettiğim gibi, hayatı bizim çizdiğimiz benzer resimlerle anlamlandırdırsa bize bir pusula olabilir, daha nicelerine olduğu gibi.

Yukarıda verdiğimiz örneklerden de anlaşılacağı üzere, her dönem kendi içerisinde farklı toplumsal yaşantılar barındırır. Bu dönemlere ait yazılmış eserler, o dönemlerin ruhunu daha iyi anlamamızı sağlayacak olan birer anahtar gibidir. O dönemleri daha iyi anlamak ve tanımak istiyorsak bu anahtarları, her zaman yanımızda bulundurmalı ve gereğince kullanmalıyız.

MÜBREM OKUR

Elif ÇALIŞKAN

Fenerbahçe Anadolu Lisesi (Kadıköy), 12. sınıf

Goethe, yazdığı kitapları okuyan gözlerin sahibi olarak, en bağımsız okuyucu-yu; onu, kendini ve dünyayı unutup yalnız kitabın içinde yaşayan okuyucuyu istermiş. Goethe'nin bu isteğinden ben, kitabın ismi kitap olduğu için okuyan okuyucuları anlıyorum. Her akımın, dönemin yazarının, farklı hikâyeleri aynı bakış açısıyla nasıl yazdığını görmek için okuyan insanlar. Her bir dönemin yazılı kanıtlarını okumak dedektif hissiyatı yaratır kimi zaman, kimi zamansa akımların aşırılıkları arasında koşmak gerekir. Eliniz alnınızda mermer zemine bayılmak, bir mürebbiyeye aşık olmak, savaşta kimlik bunalımı yaşamak, saatlerce bir duvarın betimlenmesini hazmetmek. Hepsine sahip olmak yorucu elbette ama hiçbirinin olmadığı bir zihin düşünsenize?

Oblomov'u okurken içinizin daralacağına kesin gözüyle baktığım gibi okuduğunuz her şeyi seveceksiniz sözü veremiyorum ne yazık ki ama sıkı can iyidir kolay kolay çıkmaz. Sevmediğiniz bir şey için önce denemeniz gerekir. Farklı aşçılardan elinden farklı soslarla. Farklı pişirme teknikleri ve farklı restoranlarda. Michelin'in 5 yıldızlısı veya bir sokak kenarı. Belki aynı akımdan bir yazarı, aynı dönemden tüm edebiyatçıları beğenecek veya nefret edeceksiniz. Salaş bir restoranın verdiği sıcaklığı, avizelerin taşlarından yansıyan ışıkların vermediğini fark edeceksiniz. Misal ben Rus Edebiyatını sevmek ve pek hazzetmemek arası sallantılı bir gemideyim. *Anna Karenina*, *Oblomov*, *Suç ve Ceza*, *Savaş ve Barış*'ı okudum. Kesin kanım boğucu olduğu yönünde. Oysa *Suç ve Ceza*'yı yazan yazarın Kumarbaz'ına aşık olmuştum. Kaldı ki bugün kesinlikle sevdiğimi iddia ettiğim yazarlar Rus Edebiyatından etkilendiklerini açıkça ortaya koyarlar. Burada köhne bir balık restoranının paslı sandalyesi tadında bir Amerikan - Rus Edebiyat'ı şakası yapmasam olmaz. Denizde boğulmak üzere olan iki yazardan hangisini kurtarırdınız? Hemingway'i mi Tolstoy'u mu? Bu sorunun cevabı bile okumaktan geçiyor, işte.

Gelgelelim edebiyatımızın en önemli ayırımına, sanat için sanat ve toplum için sanat. Şık'ların, *Kokotlar Mektebi*'nin önünden geçtiği bir mahallede; *Hababam Sınıfı*'ni *Gulyabani*'lerin bastığı bir okulda; *Yer Demir Gök Bakır* bir masalda *Damda Deli Var* diye yaygarayı basmayı öğrenmek için okumak gerekir. Şunu kabul ediyorum belli dönemler bizi çeker, geçmişte yaşama tutkusudur bu. 1900-50 arası benim için tatlı bir karadeliktir. Zaman makinesi gözüyle baktığım bile

olur ve inanılanın aksine geçmişe değil geleceğe demirlenmiş gemi gibi. Aslında bu yüzden okumalı ya insan, geleceği geçmişte bulabilmek için. Hatta ve hatta geçmiş geleceğe nasıl bakıyordu öğrenebilmek için. George Orwell'in 1984 adlı romanı bunun en büyük örneği değil midir? 1949 yılında basılmış bir kitap yaklaşık 40 sene sonrasını neden irdeler? O zamanın şimdisini yermek için mi yoksa geleceğe ait korkuları paylaşmak için mi? Daha önemlisi bugünün insanı onu okurken hâlen nasıl günümüz tadı alabilir?

Servet-i Fünûn, Tanzimat, Fecr-i Âti ve nicesi... Anlaşılmaz kelimeler havuzunda kaybolmak, o dönemin sadeleştirme çalışmalarında bile bugünün çok üstünde kelimeler okumak. Ne yalan söyleyeyim bu beni korkutur ama okudukça ve okudukça bir kuş sütü eksik olan bir padişah sofrasında adabı muaşeretini muntazam bir misafire dönüşmekten zevk alırım. Misal konuşmam "Bendeniz, efenim sizin sadık bir okuyucunuz. Bugün bıraktığım yerden, ayrıca koymak suretiyle başından kalkmışım, devam edeceğim pek muhterem eserinizi okuma icraatıma..."ya dönüşürken, "Gülhane Parkında beyaz mendilimi yere atsam Ahmet Hamdi Tanpınar Kütüphanesinin penceresinden beni izleyen Atilla İlhan çıkıp gelir mi yanıma?" düşüncesi ufak ufak yanımda mırıldanır. Fazla daldım...

En başından okumak dedik, *Orhun Kitabeleri*'ne gitsek fazla mı geri gideriz yoksa özümüze mi döneriz? Okumak bir yandan sahip çıkmaktır. Araştırmaya iter, bütün özümüzü kullanarak. *Dede Korkut Hikâyeleri* ile uykuya dalsa küçük çocuklar, prensi tarafından kurtarılmayı bekleyen kadınlar yerine sevdiğiyle güreşip onu yere çalan kadınlar olsa masallarda. Yüzyıllar öncesinde yaşamış olan soyunu dinlese elinde oyuncak atı ile uykuya dalan o küçük kız. Konu okumak değil; anlamak, anlatmak, canlandırmak hayalde aslında.

Kutadgu Bilig'i okuyarak bir yönetimin nasıl olması gerektiğini, *Dîvânü Lügati't-Türk*'ü okuyarak kendi diline sahip çıkmayı öğrenmek gerekir. Sadece siyaseti, yönetimi, masalları ve savaşları okumak da değildir konu; Fuzûlî'nin Leyla ve Mecnun'unu midemizde kelebekler uçuşarak okumaktır. Yüzyıllar sonra Kerem gibi yanmayı göze alacaklara bir şeyleri göstermektir. Tabii ki hiç İstanbul dışına çıkmamış, hayalinde canlandırmamış Servet-i Fünûncuları unutmamak gerekir. Asla yadırgamıyorum, biraz kırgınlık olsa da onların yazdıkları ayrı bir edebî zevktir. *Mai ve Siyah*'ta ayrı bir sever insan. *Olvido*'daki hoyrat akşamüstlerinde kokan lavanta kederler, aşkın güzelliğidir. Sabahattin Ali'nin *Kürk Mantolu Madonna*'sı herkesin nasıl da dilindedir, *İçimizdeki Şeytan*'ı kim bilebilir? En başında dediğim gibi sadece dönemleri değil yazarları da tek tek ele almak gerekir. Çünkü akımlar, dönemler gibi yazarlar da kendilerinde değişimler geçirir. İsmet Özel, bence, bunun en çalkantılı örneğidir. Fazla okumaktan uzak, azla yetinen; çok okumak kafa karıştırır, diyenlere "Kafa karışıklığı iyidir, bir kafası olduğunu anlar insan." diye cevap vermemiş mi? Kafasından, aklından çıkmayanlara aşık Orhan Veli Kanık'ta ise İstanbul'u dinlemeyi, basit ve gündelik olayları irdemeyi okuruz ki bu kendimizde yapacağımız en büyük değişimdir. Okumak, onları dinlemek değil, kendimizi yazmaktır kimi zaman.

Hemencecik toparlamam gerekirse okumak her yolun kapısıdır, der ve devam ederim Okuduğunuzu özümsemek ise o kapının açılmasıdır. Anladıklarınızı basit bir dille etrafınızdakilerle paylaşmak o kapıdan içeri girmektir. Birden fazla

dönemi, akımı okumak bize en süslüyü ve en sadeyi gösterir. Benim nezdimde bu durum, anlamayı had safhaya çıkarmayı zorunlu hâle getiren, anlatmayı ise herkesçe bir dile indirgeyen yegâne şeydir. Koca bir anlatımı ne de kısa anlatmış Mevlânâ, “Ne kadar bilersen bil, karşıdakinin anlayabildiği kadarsın.” Hoş, Bukowski susmayı tercih etmiş anlatırken. Bu bile okumanın önemini vurgular. Okudukça ne kadar cahil olduğunu anlamak ve bunu kabullenmek. Farklı görüşleri bir arada barındırabilmek, fikir belirtebilmek. Daha da önemlisi bütün fikirlerden, akımlardan öte bir şey ortaya koymak istiyorsanız elinize geçen her bir cümleyi oburca okumanız, tokçasına zevkine varmanız gerekir.

DİLİMİZİN SINIRSIZ İMKÂNLARINA DÖNEMSEL BİR BAKIŞ

Asude KARACA

Tuğrul Bey Anadolu Lisesi (Tuzla), 12. sınıf

Yazınsal tür, biçim ve içerik bakımından belirli bir çerçevede yazılan eserler, her dönem insanların yazdığı ve yazacaklarıyla gelecek nesillere aktarımda bulunmak istediği bir kültürel değerdir. Toplumların düşünceleri, değerleri, inançları, dilleri ve değişime kendini bırakan her şeyi yanında bu ihtiyaç ebedi kalır. Toplumlar, kendini değişen durumlara adapte ederek dönüşür. Her dönüşüm de yeni edebî türleri doğurur. Kendine özgü özellikleriyle dönemler birleşerek yazınsal türleri oluşturur. Bu dönemler “İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı”, “Dîvân Edebiyatı”, “Servet-i Fünûn Edebiyatı”, “Toplumcu gerçekçi edebiyat”, “İkinci Yeni şiiri” vb. olarak örneklendirilebilir.

Her dönem kendi toplumunu oluşturur ve toplumun beraberinde getirdiği sorunları ele alır. Yazarlar ve şairler bu sorunları yazarak çözüme ulaştırma derindedir. İnsanlığı gerektiğinde eleştirip gerektiğinde bilgilendirerek aydınlatmaya çaba gösterirler. Yalnız hepsi bunu farklı biçimde yapar. Dönemler değişirken değinilen sorunlar da yaşanan olaylara göre değişir. Yani bu konuda her dal bir gövdeye bağlıdır, tıpkı bir ağaç misali.

Günümüzde “Belirli döneme ait yazınsal türleri niçin okumalıyız?” sorusuna detaylı bir cevap arandığı takdirde birden fazla neden gözler önüne serilmekte ve her bir nedeni ayrı ayrı ele almak gerekmektedir. Bu nedenler arasında en önemlisi her zaman öğrenmedir. Geçmişe yahut bugüne dair bir şeyler öğrenmek, öğrenileni paylaşmak yani yaymak gerekir. Çünkü öğrenim ancak öğretmekle hedefe tam anlamıyla ulaşır. Dolayısıyla her öğrenim bir öğretime sebep olduğundan bir tür çift öğrenme gerçekleşir. Bu öğrenimi dilimizde “bir taşla iki kuş vurma” deyiimiyle destekleyebiliriz.

Yazınsal türler, bilgi vermenin yanı sıra edebiyatın da asıl amacı olan estetik zevk vermek bağlamında da hizmet eder. Çünkü okuyucu bilginin yanında estetik bir zevk almak, farklı tatlar duyumsamak ve yeni sesler duymak ister. Bilgiyi sindirmek böylece daha kolay olur. Aynı zamanda kalıcılık da bu sayede sağlanabilir. Dolayısıyla metin yazarı kendi dönemiyle ilgili bilgiyi ya da benimsetmek istediği ideolojiyi olduğu gibi yansıtmak yerine işin içine farklı teknikler katarak ortaya koydukları yemeğin değişik aromalarla daha leziz bir hâle gelmesini amaçlar. Aynı zamanda bu yazınsal türleri okumak, dönem hak-

kındaki kültüre sahip olmak demektir. Kültürlenmekse toplumlar hakkında bilgilenmektir aslında. Yazınsal metinler dilin de en anlamlı ve özenli kullanıldığı metinlerdir. Bu bakımdan dilimizin en güzel kullanımlarını görmek ve doğru kullanım hakkında da bilgi edinmek bu tür yazıları okuyarak mümkün olur. Ancak her dönemin dil özelliklerinin farklılığı göz önünde bulundurulmalıdır, her dönem kendi dil özelliklerinin en iyi hâline yer verir. Bu yazınsal türlere değinecek olursak *Dîvânü Lugâti't-Türk* eseri en iyi örneklerden sayılır. Halk arasında kullanılan Türkçe kelimeler bir araya getirilerek bu kelimelerin daha iyi anlaşılması için deyim, atasözü, şiir örneklerinden yararlanılmıştır. Aynı zamanda Arapça tercümesi yapılmıştır. Buradan da anlıyoruz ki yazınsal türler hem birden fazla fonksiyonu içinde barındırır hem de kültürel aktarımı sağlar. Bu kültürel aktarımı açmak istersek eskiden insanların kullandığı tabirler, dil ile ilgili günümüze kadar ulaşan kelimeler, bu kelimelerin özellikleri, köklerinin nereye dayandığını aktarır. Bununla birlikte farklı dönemlerle bir karşılaştırma yapabilmemizi de sağlar. Bu yazınsal türlerin unutulması yahut önemsiz görülmesi durumunda geçmişimizi bilme noktasında eksiklik yaşanır ve bu eksiklik toplumlar için tehlike teşkil eder. Çünkü geçmişimizi bilmemek geleceğimize yön vermeye bir engeldir. Bu engel sonradan yolumuza çıkar ve kaldırılması oldukça ağır bir taşa dönüşür. Benzer bir örneğe değinmek gerekirse Hakaniye lehçesiyle yazılmış olan *Kutadgu Bilig*, siyaset konusuna değinen bir eser olarak dikkat çeker. Bir diğer örnek ise *Atabetü'l Hakâyık* olur. Eser hadis ve beyitlere dayanarak ahlaklı insan olmanın yollarını ve ilkelerini açıklamıştır. İslami düşünce ve görüşlere de yer vermiştir. Geçmiş ve bugün arasında köprü görevi görmeleri nedeniyle de okunmalı ve önemi hakkında bilgi sahibi olunmalıdır. Günümüz düşünüldüğünde Cumhuriyet Dönemi eserleri bahsettiğimiz köprünün bir diğer ucudur. Bize yakın, bize benzer olan ucudur. Bu dönemdeki eserler hem düşünce hem de toplumsal değişimi eserlerin içerik ve biçiminde yansıtmaktadır. Ayrıca yeni doğacak ülkenin sancıklarına şahit olmak adına da Cumhuriyet Dönemi eserlerini okuruz.

İkinci Yeni şiirine de değinmeden geçmemeli. İkinci Yeni şairleri yazılarında hayal gücüne ve duyguya ağırlık verirken bireyin yalnızlığı, sıkıntıları ve uyum ile ilgili konular üzerinde durmuşlardır. Her toplumun kendi sorunlarını beraberinde getirdiklerinden söz etmiştik. Bu düşüncenin doğruluğu yine İkinci Yeni'yle de örtüşüyor. Daha derinlemesine düşünme ve çözümleme yapma becerisini de aşıyor. Duyguyu ya da anlatılmak isteneni doğrudan anlatmak yerine bunu hissettirmeye önem vermişlerdir. Bununla birlikte İkinci Yeni şiirlerini okumak, alışılan düzen dışında okuma yapmamızı da sağlar.

Okumak eylemi her zaman keyif vermez insana. Bazen zorlayıcı bir süreçtir. Buna katlanırsak değiştirci, dönüştürücü olabilir. Edebiyat bir renk cümbüşüdür, yalnız yaşamın içinden gelen toplumların eşsiz birer rengidir. Dönemsel her yazınsal metnin kendi içinde çeşitliliğiyle ve kendine özgü olanaklarıyla güzel olduğunu görüyoruz ve kıymetli olduklarını da. Bu kıymetin toplumların yazınsal eserleri koruması ve gözetmesiyle artması söz konusudur. Geçmiş eserler bir hazine gibi saklanmalı ve her zaman okunmalıdır, güzelliklerinden faydalanırken üstüne daha fazla eklemek şartıyla.

Tabii ki halk hikâyeleri... Toplumumuzda oldukça önem taşımalarıyla beraber halk hikâyeleri aslında tam anlamıyla toplumun özüne inilen hikâyelerdir. Toplumun en iyi gözlemlendiğimiz, hem dilin zenginliği açısından hem de insana ait tecrübeleri deneyimlememiz bakımından bize yol gösteren hikâyelerdir. Edinilen tecrübeler, bu hikâyeler eşliğinde bazen mizahla bazen hüznle yoğurularak anlatılır. Toplumun diline yakınlığıyla da toplumla arasında diğer türlere nazaran daha yakın bağlara sahiptir.

Kıymetli eserler, değerleri bilindikçe artarak çoğalacaktır. Biz insanlar, bulduğumuz toplumu, yaşantımızı bu kadar yakından ilgilendiren eserleri anlamalı ve hayatla harmanlamalıyız. Yazınsal metinlerin birer rehber niteliği taşıdıklarının farkına varmalı, bu konuda bilinçlenmeli ve başkalarını da bilinçlendirmeliyiz. Mehmet Eroğlu'nun da dediği gibi "Edebiyat bize yaşamadığımız, yaşayamadığımız ya da yaşayıp da farkına varmadığımız hayatlar hediye eder." Niçin aslolan hayatla yetinelim?

DİNLE,
BAK GENÇLER
NE DİYÖR?
"Eski Eserleri Niçin Okumalıyız?"

K
A
H
U
Y
I
B
M
G
C
Z
D
W
E

İSTANBUL
İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

Dilimizin Zenginlikleri